

פרק שלשה-עשר.

אע"פ שהיה רבנו ממעט בדבורו עם הבאים לבקש ברכתו, אבל המעט שאמר היה כבטחון גמור כדבר מלך שלטון צדיק גזור והקב"ה מקיים, ודבריו לא שבו ריקם, אם לא נתקיימו מיד נתקיימו לאחר זמן, לדוגמא אביא בזה פרטים אחדים. **(א אחי-חמותי** האחים שיינפלד מסטריא היו בעלי עסקים גדולים בשעתם, ולא עשו בעסקיהם קטנה או גדולה בלי לשאול בעצת רבנו, פ"א פרצה מחלה בבהמותיהם, הלכו והודיעו לרבנו, אמר להם רבנו: שובו לכם לאלהיכם ואסרתם באזני כל שור שברפת שלכם כדברים האלה, הרב מזידיטשוב צוה עליך שלא תמות² הלכו ולחשו כמצות רבנו, ולא מת נהם גם אהר

(ב כשהיה רוצים להוציא הבהמות (שהחזקו לפטימה) למכירה היו פתיעצים תמיד כרבנו לאיזה זמן ולאיזה שוק יוציאו אותם, פ"א נסעו אליו לשאול בעצתו, וכשבאו גער בהם רבנו וגרשם מחרו ויסגור הדלת אחריהם, נגעו הדברים עד מאד ללבו של הגדול שבאחים ר' יעקב משה ז"ל וישב במסדרון על הרצפה ובכה בכי גדול, הלכו והודיעו לר' אליהו זצ"ל בנו של רבנו, חש ובא והרניע את רוח הנעלבים ואמר להם אעלה אל אבי ואכפרה בעדכם, עלה אל אביו ולמד זכות עליהם, אמר לו רבנו: אם כן הדבר קחם אלי ואפייסם, הכניסם ר' אליהו לחרו של רבנו, הפעם קבלם בפנים יפות ואמר להם: ברוכים הבאים בני ר' נטע, צוה לר' אליהו לערוך לפניהם יין ומגדנות, וכששתו להיים שאל אותם מ"ה בקשחם, ספרו לו כי רוצים הם להוציא את שוריהם למכירה בשוק ווינא ובאו לבקש את ברכתו, שאל רבנו: לאיזה מקה רוצים אתם למכור השורים? השיב ר' יעקב משה אם יתן ה' ונמכרם למקח 32 זהובים הככר והיה זה מקח טוב, קם רבנו מכסאו ואמר ברנש ג"ל עיני ואבישה נפלאות מתורתך³ אני אומר שתמכרו את השורים למקח ל"ג זהובים הככר, ופטרם לשלום, הוליכו השורים לוינא ושער הבהמות עלה אז למעלה ומכרו אותם למקח שקצב רבנו והרויחו בפעם הזאת רווח גדול, ותמיד אמרו: כל כי האי ריתחא לירתח רבנו עלינו תמיד ויפיים אותנו.

(ג חסיד עשיר אחד היה לרבנו ושמו ר' מענדיל הויזער ז"ל, הוא היה נדיב מפורסם לרבים, ואת רבנו תמך תמיד ביד רחבה ומלאה, הוא היה בעל עסקים גדולים ולא עשה בעסקיו קטנה או גדולה בלי עצתו וברכתו של רבנו, פ"א היו לו בווינא שורים הרבה למכירה ולמרות הברכה שברכו רבנו שרם צאתו לשוק ירד השער מאד וצפוי היה להפסד מרובה לפי המקח הנמוך שמכר בו שוריו, ומנהג היה בשוק ווינא כי כשמכר הרבה שורים לקונה אחד לא נשקלו השורים אחד אחד כי אם הוציאו מתוכם שור בינוני ולפי משקל השור ההוא כן נחשב משקלו של כל אחד משאר השורים, בפעם ההוא כשהוציאו מבין שוריו של ר' מענדיל דגן שור בינוני אחד והעמדהו למשקל העריך הקונה אותו ע"פ אומדנא שמשקלו כך וכך - והקצבים בווינא לא שנו מעולם כאומדנא שלהם - אבל הפעם חשבו ונטעו כבוד היה השור הרבה יותר מאשר העריכו אותו, וע"פ משקלו של השור הכבד ההוא נחשבו שאר השורים ותהי' לר' מענדיל הרוחה וראה ברכה במכירה

רבנו להזקק לחסידיו אחר ר"ה ביחידות כי אם בדרך כלל מבלי להזכיר שמותיהם בספרותו.

במכירה זו למרות המקח הנמוך, ראה ר"מ בעליל כי רק כרבת רכנו עשתה זאת* (ד) פ"א היה ר"מ הנ"ל זקוק להעמיד שורים בארזותיו, אבל חסרו לו המאצעים, היה אז משבר גדול בארץ, סוחרים רבים פשטו את הדגל, ונגעלו כל הדלתות בפני הלוי, ר"מ היה אמנם עשיר אבל לעסקיו הגדולים היה זקוק גם להלואות של אחרים, היה אז יומא דשוקא בעיר וואנילווב, שוק שבו מצויים שורים הרבה לקנות במקח השוה, צוה לו רכנו שיסע לשוק ההוא, וברכו שיוזמן לו השי"ת גם שורים וגם מעות כרצונו.

בא ר"מ לוואנילווב וכיסו ריק, מפני הכבוד הלך לשוק הבהמות, כתרוהו הסרסורים מכל צד וסרסרו לו שורים משורים שונים למקחים נוחים מאד אבל הוא השתמש באמתלאות שונות ומצא ככל שור מום שלא היה בו, חרה זה להסרסורים מביני דבר והתחילו מתלחשים כי אין כסף לאדון זה.

חזר ר"מ לבית מלונו וצוה לתת לו ולמשרתיו לאכול, בנתיים פנה יום ונדחו הקניות ליום סחר, בשלהך ר"מ לחררו הלך אחריו איש אחד ואמר לו: אל נא יחר בעיני כבודו שאטרירו כזה, הנה יש לי עשרים אלף כסף, אולי יאבה כבודו לקחת אותם ממני בהלואה נגד רוחים קטנים לזמן זה וזה, מתחילה סירב ר"מ לקחת אבל לא עמד בסרוכו כתב ותתם שטר חוב (ככתב עברי) ונתן ביד האישי וקבל הכסף מידו מבלי לשאול אותו לשמו, ממחרת יצא ר"מ שוב אל השוק, הפעם לא הרבה לבקר מומים והסרסורים בזכרם סירובו דאתמול הציעו לפנים מחירים נוחים. קנה די צרכו ונסע לביתו.

הגיע זמן הפרעון של אותו שטר אבל המלוה לא בא, עברו חדשים עברה שנה, ואין דורש ואין מבקש, לימים בשחיה ר"מ אצל רכנו ספר לו בתוך שאר הדברים שלוה בשוק וואנילווב מאיזה יהודי בלתי ידוע סכום גדול ואע"פ שזמן הפרעון כבר עבר לא בא המלוה לתבוע חובו, קם רכנו מכסאו והלך אל ארנו פתחו והוציא ממנו פסת ניר ומסרה לר"מ, הציץ בו והכירה כי זו היא הפתקא שחתם ונתן לאותו מלוה בשוק וואנילווב, לקח רכנו הפתקא מידו וקרעה בדרך שקורעים שטר פיזע, וחזר לסדר היום שלו מבלי לדבר דבר על כל המעשה אשר עשה.

מעיר אני בזה כי שמעתי את הדברים האלה מכניו של ר' מענדיל עוד לפני שנים הרבה, וכשעלה במחשבתי לכתוב ספר זה לקחתי דברים עם בן-בתי איש נאמן רוח, על אודות המעשה הנ"ל, וחזר לפני כל הדברים ככל אשר ספרתי למעלה, ואמר לי דרך אנכי כי גם רבו האדמו"ר שליט"א מאשיניא דרש ממנו זה מקרוב שיספר לפניו כל המעשה הנ"ל כהיותו:

(ה) **עוד** ספר לי נכד ר"מ הנ"ל מעשה רב שהיה בזקנו, שחיה עליו משפט פלילי, וצפוי לעונש קשה כי קמו עדי שקר והעלילו עליו בבית דין הממשלתי, כשספר המאורע ההוא לרכנו אמר לו בכטחון גמור שכל הענין ישתקע וישכחו ממנו לגמרי, והכטחת רכנו נתקיימה, בא חוקר דין מיוחד מבית המשפט אל מקומו של

* ראה במדרש דברים רבא פ"ז אות ו' עה"ס ולברך את כל מעשה ידיך גוי רבנן אמרו אף הדגים מתברכים אמרו רבותינו מעשה שתפשו דג אחד כו' יהיה שמין אותו ב' מאות ליטרין ומצאו בו ש' זכר, ומברכתו של רבנו אף השורים בתרכו.

של ר"מ לחקור את העדים במקום המעשה, ולקח עמו את כל הכתבים הנוגעים לדין קשה זה, וכשחזר לביתו נבהלו סוסי עגלתו בדרתם במורד הר זקוק, נהפכה העגלה על פיה והתיק שבתוכו כל הכתבים נפל מכלי אשר הכיר בעל האבדה באבדתו עד שבא לביתו, ובביתו כשראה שהתיק עם כל הכתבים שבו איננו עבר על כל המקרה בשתיקה, ונשתקע הדבר :

(ו) אם אמרתי אספרה כמו ששמעתי הן ירכו הענינים עד מאד כי נודע רבנו בתור איש מופת וכל המשכימים לפתחו ראו עין בעין כי דבר ה' אמת בפיו שמקים דבר עכרו בכרכתו לכל אדם השואל בעצתו בלשון קצרה :

אמנם אם כי דחה רבנו את אורחיו ממנו כמעט בידים ממש, בכל זאת לתלמידי חכמים היה יחסו אחר לגמרי, כשבא אליו הרה"צ ר' זלמן לייב ט"ב זצ"ל מסינוט לפעם הראשונה, וראה את סצורו בדבור עם הבאים להתפטר ממנו חשב בלבו כי גם עמו יתנהג כן, אמר לו רבנו: כתוב אחד אומר והיה טרם יקרא ואני אענה, וכתוב אחריו עוד הם מדברים ואני אשמע, קשיין אהרדי! אבל הענין הוא כן, מי שבא בבקשה עסקי עוה"ז על שור על חמור על שה ועל שלמה, לאיש כזה עוד טרם יקרא ואני אענה, לא כן הרבר כשיבא אלי איש לדרוש אלהים כמו הרב מסינוט, לו אני אומר, עוד הם מדברים-ואני אשמע, ידבר עוד ועוד כהפץ לבו, ואני יש לי פנאי בשבילו לשמוע את דבריו, צהלו פניו של אותו צדיק, אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב וישמע.

(ז) פ"א בא אליו על שבת אחד מתלמידי רבו-רבנו מהרצ"ה זצ"ל-ת"ח וירא שמים, ויהי בשעת הסעודה קדם וישב לפניו בשורה חסיד עשיר אחד שהיה מנדולי מקורביו של רבנו מפני שתמכו ברוח נדיבה, גער רבנו ואמר לו: לך רד מזה! רד מזה! עזב עשיר זה את השלחן ובמקומו הושיב רבנו את אותו ת"ח, התאונן העשיר הזה באזנו של ר' אליהו-בנו של רבנו-על העלבון שהיה לו: ור"א מסר את הדברים לאביו-רבנו, אמר לו רבנו: כבודו של פלוני במקומו מונח, בימות ההול אנו צריכים למקורבים כמותו, לא כן ביום השבת כשאנו רוצים לומר דברי תורה על "אודנין דשמעין" אז תלמידי הכמים קודמים לעשירים-.

פרק ארבעה-עשר.

עד כמה צפה רבנו ברוח הקודש בשעה שקרא את הפתקאות שמסרו לו מבקשי ברכתו, ולפעמים אפי' עוד טרם שקרא אותם ושמע את בקשותיהם תפילה המעשיות דלהלן :

(א) פ"א באה אשה עשירה אחת מארץ מולדויא ורצתה ליהן לרבנו פדיון של כמה מאות אדומים, ולבד שינהן לה רשות לעמוד על מפתן חדרו ולשמוע את ברכתו מפיו, מצאה האשה גואלים שהשפיעו על ר' אליהו שהוא ישחדל אצל רבנו שינתן רשות לאשה נדיבה זו לכנוס, צרכי בית רבנו היו מרובים, נתרצה ר"א והמליץ בעדה לפני אביו והסכים לכניסתה, באותה שעה עמדו במסדרון אורחים הרבה וחכו לכניסה, ביניהם היה איש אחד חסון כאלונים ואמיץ כח, וכשראה זה שאשה זו נכנסת נדחק גם הוא אחרי' ונכנס גם הוא, נמצא אז בחדר החיצון איש אחד (ש מ פ י ו שמעתי עובדא זו) שנכנס קודם להם נשפל אליו איתו הנכנס

ביד חזקה וחכו שניהם יחד, חבק האיש את שתי ידיו ובכעס עצור הביט נכחו אל הפתח המובילה לחדר הפנימי שבו ישב רבנו, ועיניו הפיקו התעניינות מרובה מה יהיה עם הפתקא של האשה ההיא, נפחחה הדלת מבפנים והאשה נכנסה ועמדה על המפתן ותתן את הפדיון עם הפתקא אשר בידה ליד המשמש, ורבנו הסיב על כסאו פניו מול פני הקיר ואחוריו אל הפתח, ויהי כאשר רק נמסרה ליד קדשו הפתקא של האשה ההיא, פתאום החזיר את פניו אל הפתח, וזרק את כסף הפדיון של האשה מול פני הדלת ובקול רצש גדול צעק וצעק. צאי מזה חצופה: הן הנה היו היו...: הן הנה היו...! (כוונתו היתה על הפטוק שבמדבר ל"א ט"ו, הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם למסר מעל בה...), נהפכה פני האשה לירקון, לקטה בחפזון את מטבעותיה הנפזרות על הרצפה, וברחה במסדרו קמה בהלה בין האורחים שמעו זעקה גדולה של רבנו, וראו אשה בורחת מן החדר, ולא ידעו מה זה ועל מה זה, הוכיח רבנו מרה את בנו ר' אליהו ואמר לו: פדיונות כאלו אתה מכניס אל ביתי?.

כשראה האיש שנדחק אחרי האשה ונכנס בחזקה, את המעשה הנורא ההיא פנה אל האיש הנצב אצלו (שמסר לי כל אלו הדברים) ואמר לו: עתה ידעתי כי יש אליקים במקום הזה, וגדול רבנו וקדוש הוא: אני הגבר הנני מכיר את האשה הזאת, וכשראיתי שבכספה הנמאס מצאה לה מסלות לבא עד לחדרו של רבנו בשעה שמאות אנשים עומדים צופים ומחכים במסדרון, אמרתי אסורה נא ואראה איך יקבל צדיק זה מנחה לא טהורה מאשה מבישה זו וגם ברך יברכנה, ועל כן אפתי שארית כחי ונדחקתי ונכנסתי אחריה, לראות מה יעשה בה.

(ב) דרכו של רבנו היה, כשיצא לעשות צרכיו ללבוש מלבוש אחר ולנעל מנעלים אחרים לרגליו, פ"א שלח לו עשיר אחד - איש גס והמוני - בגד יקר שעלה מחירו לשמונים כסף, השתמש רבנו בבגד זה רק בשעה שיצא לצרכיו, אע"פ שפצד חשובותו היה ראוי לתשמיש מעולה מזה, אבל הנותן עצמו ומתנתו כנראה לא היו חשובים אצלו ביתר.

(ג) בעיר מולדתי היה חנוני אחד שהיה קצת בן-תורה, והיה לו קול נעים והיה עובר לפני התיבה בימים הנוראים, הוא לא היה אמנם מן החסידים, אבל מי מאנשי הערים הקרובות לא נסע אל רבנו עכ"פ לראות את פניו ולהכיר, נסע איפה גם האיש ההוא אל רבנו, וכתב בפתקא שמסר לידו כי נתעשה - השפע בחנותו, כשהציץ רבנו בפתקאטו אמר לו כלאחר יד אין לך - שפע - ומה יש לך - שפע (שפע בהפוך אתון שפע) היו באותו מעמד כמה מבני עירו המה שמעו כן תמהו, לא נשמע פעולם מרבנו להגיד לאדם שפעו, ובפרט לאיש שלא הוחזק בכך אבל לא ארכו הימים והתחילו לרנן אחרי חנוני זה ונתגלה קלונו....

(ד) ספר לי חסיד אחד מחסירי הצה"ק מס"ג וצ"ל, שהיה לפניו מלמד בחצר הקודש של הצדיק הנ"ל, יאח"כ נתגלגל לבין האחים ש"פ בסטריא ולמד תורה לבניהם במשך כמה שנים, האחים הנ"ל היו כמסופר למעלה (פרק י"ג אות א-ג) מחסירי רבנו, וכשנסע אחד מהם ש"א אל רבנו והזמין את האיש הנ"ל לנסוע עמו גם הוא לא מלאו לבו לטרב אבל נסע בלי חמדה, וכדי לנסות את רבנו כתב בפתקא שלו שהוא צריך לרפואה כוונתו היתה רפואת הנפש, ומיד כשקרא רבנו את פתקאטו אמר בבת צחוק לרפואה כוונתו גפ אני צריך !.

ה) פ"א באה לפני בן רבנו הרה"צ מהרמ"ם זצ"ל אשה אחת מערובות אשתו והפצירה שיקח ממנה פתקא שלה ויברך אותה. סידך רמ"ם מלקבל את פתקאתה שלא ליטול עטרה לעצמו בחיי אביו. אבל האשה וביחוד אשתו הפצירו בו שימלא את בקשתה ויסתכל בפתקא זו עכ"פ מרחוק מבלי שיקבל אותה לידו. לא יכל להפטר מהן וקרא את הפתקא מרחוק, והאשה נשלה אותה פתקא עצמה והלכה ומסרה אח"כ לרבנו, והי כאשר רק הציץ רבנו בפתקא זו אמר: ס'איז אַ שוין געליינט קוויטיל! הכיר בה רבינו מיר שכבר חלו בה עינים של קורא אחר, כנראה עשתה קריאה זו מרחיק שקרא בן רבנו, רושם.

ו) פ"א בא לפני רבנו חשוך-בנים אחד ומטר לו פתקא שבה נכתב שזה יותר מעשר שנה הוא דר עם אשתו ואין לו בנים ממנה, ובכן הוא שואל בעצת רבנו אם לגרשה או להמתין עוד, וכעל פה מסר לרבנו שצדיק אהזר צוה עליו לגרש אשתו זו, היה אז אצל רבנו הגה"ק מקומרנא זצ"ל, נטל רבנו הפתקא והדאק אותה לו ואמר ירא כבודו וישפוט אם אפשר על יסוד פתקא זו ליעץ לאיש זה שיגרש אשתו ז', אני אינני מסכים לכך בשום אופן! הציץ הצדיק מקומרנא בפתקא זו והסכים לדברי רבנו, ברך רבנו את האיש שיראה זרע מן האשה ההיא — וברכתו נתקיימה

ז) גבר אלם היה בעיר מולותי, שהתנדב פ"א לשלוח לרבנו ע"י אחד מן החסידים פתקא ופדיון נפש, כשהציץ רבנו בפתקא זו הפכה על פניה והניחת על השלחן, היה זה בעיני החסידים אות כי הכיר רבנו על אתר מה טובו של בעל-הפתקא ויהפכה

ח) והיו מעשים שצפה רבנו ברוה"ק בלי כל נשילת פתקא כלל, הרה"ג ר' חיים זצ"ל האבד"ק באלשוועץ, ראה בחלומו פעמים ושלש שבא אליו אחד ממכיריו שהלך כבר לעולמו, ודרש ממנו שילך עמו לעולם האמת, זכא החלום הרע הוא את רוחו מאד, וחש ונסע אל רבנו, והי כאשר אך צעדו רגליו על מפתן חדרו, קדם רבנו פניו בשאלה האתה אומר תהלים ככל יוסי, כן השיב הדב, אם כן, חזר רבנו ואמר, הלא אומר אתה בודאי גם הפלת יהי-רצון שלפני אמירת תהלים ושם נאמר, ואל תקחני מן העולם הזה קודם זמני עד מלאות שנותינו בהם שבעים שנה, נסתתמו דבריו ולא היו לו מה לספר עוד לרבנו אחרי שכבר נענה לו שרם אמר, נתפטר מאת רבנו וחזר לביתו ואותו נפטר לא יסף עוד להבהילו בחלומו

ט) פ"א נתגלגלו ארבעה חסידים מחסידי ס"ג לזידיטשוב לשבת, החליטו לתהות על קנקנו של רבנו והי בליל שבת אחרי התפלה כשחזרו לאכסניא שלהם אמרו אחדים מנהם שלא ללכת עוד אל שלחנו של רבנו, והגם שרבנו אומר ר"ת על שלחנו, הלא בשביל כך אין כדאי לדחוק עצמו מוטב לפתוח איזה ספר וללמוד באשר הם שם, היה ביניהם אחד שהתנגד לכך ואמר: כיון שכבר אנחנו פה מדוע לא נלך לראות את התנהגותו ודרך הלוכה, קמו והלכו כולם לבית מדרשו של רבנו, כשנכנסו כבר אמר רבנו פסוקי, "אשת חיל" בנעימה קדושה יעמי בפסוק, פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה" והנה הגם שמעולם לא הפסיק רבנו בפסוקים אלו בדברי תורה, הפעם התחיל ואמר: ישנם בני אדם שאומרים למה זה לנו לילך אל הצדיק לשמוע ממנו דברי תורה הלא מוטב לפתוח

את הראשית חכמה וללמוד בביתו. אבל – פיה פתחה בחכמה ותורת חסד על לשונה. פיה דייקא שצריכים לשמוע תורה מפיהם של צדיקים ולא רק מפני כתבם, והמשיך בהתלהבות יתר הפסוקים בנגונו הקדוש כמנהגו עד שגמר לקדש על היין. לא הבינו כל השומעים שינוי זה על שום מה עד שספרו החסידים אשר התיעצו מראש באכסניא :

(י) פ"א בא אל רבנו חסיד אחד שהיה מחזיק בחכירה שדות אחוזה בכפר אחד, ואדונו רצה לדחותו מן החכירה, וע"כ בא לקבול לפני רבנו, היה אז רבנו אצל אמו הצדיקת ז"ל שהיתה חולה בעת ההיא, הלך האיש לביתה ומצא את רבנו יושב אצל מטתה ואהוריו אל פתח החדר, נכנס האיש על בהונות רגליו בחשאי ועמד אצל הפתח, שמע האם החולנית אומרת לבנה רבנו כדברים האלה: אבי ר' אליהו מריבניק היה בעל בית-מזיגה בכפר הנ"ל, בכל לילה ולילה ישב ועסק בתורה ובשירות ובתשבחות עד הבקר, ובבקר אחר שהתפלל וגמר שעוריו, במה היה טועד? בפת לחם יבש ובצל מרוסס, ושוב ישב כל היום אצל שלחן המזיגה על הספר ועסק בתורה, ומה היו כלי ביתו? מטה ושלחן ספסל ומנורה, ולא רדף אחרי מותרות, ובימינו אלה צריכים דירות מרווחות והיכלי תפארה כלי זהב וכסף ותכשיטים.

כדאי להעיר שרבנו בעצמו חי חיים פשוטים ובשני חדריו שדר בהם לא היו כל הדברים שהתמרדה עליהם אמו, כנראה היו דבריה מכוונים כלפי בנו ונכדיו של רבנו, שלפי מושגה של אם-וקנתם זו שרוב ימיה עברו עליה בדלי דלות, כבר חיו הם חיי עשירים

ענה רבנו ואמר לה אמה! בימי אביך זקני ר' אליהו ז"ל היה הצדיק של הדור בעת ההוא רבנו ר' משה ליב מסאסוב זצ"ל, בימים ההם כשהיו אדוני הכפרים בעלי האחויות רוצים להציק ליהודים שבאחויותיהם ולקפח את פרנסתם, היו מתכנסים אל זקני ר' אליהו זצ"ל ומטכסים עצה איך לקדם פני הרעה הנשקפת, מה היה זקני עושה? חבש את סוסו ונסע אל רבו רבנו ר' משה ליב מסאסוב זצ"ל לשפך לפניו מרי שיחם של חביריו הנתונים בצרה, כשבא לסאסוב היה קושר את סוסו לפני חלוו בירו של הרמ"ל, נכנס אליו והתבודד עמו שעה או שתיים, וכשבמר את שיחתו פטרו הרמ"ל לשלום וברך אותו ואת שולחיו שיהפוך חש"י את לבב אדוניהם לטובה עליהם, וישכון ישראל בטח איש איש על מקומו ועל פרנסתו בשלום, אח"כ לוח אותו הרמ"ל מביתו החוצה ועזר לו לעלות על סוסו ולישב עליו כראוי ונתן על רגליו את טבעות-הרכיבה שבשני צדדי האוכף מלמטה ולא מש סמקומו עד שנסע זקני ונעלם מן העין, וברכותיו של אותו צדיק עשו פרי ולא הוסיפו בני עולה לענות את בני ישראל ולהחרידם ממנוחתם, אז היה זקני ר' אליהו – החסיד ור' משה ליב הצדיק שבדור י, ועכשיו – סיים רבנו יהחזיר פניו נכח פני הדלת לאחוריו – דוד ישעיהו (כך היה שמו של אותו חסיד שעמד אצל הדלת והמתין) הוא החסיד, ואני הנני הרבי שלו, לפי אמת – המדה של דוד ישעיהו בתור חסיד אני הנני די הגון וכשר להיות רבי, וגם הוא אם אדוניו רוצה לגשל אותו מן חכירתו, היה לא תהיה, וכל יד לא תגע בו לרעה, בדברים האלה גמר רבנו שיחתו עם אמו וחזר לביתו.

כששמע אותו חסיד דברי רבנו, ראה כי כבר קדמו לתת לו ברכה עוד טרם שפכו לפניו מרי שיחו, נכנס ולקח ברכת הדרך מאת רבנו והזר לביתו, וה' הפיר עצת גוים ולב אדוני, נהפך לטובה עליו כברכת רבנו.

פרק חמשה עשר.

יחס רבנו אל צדיקי וגאני דורו.

(א) **רבנו** התיחס אל כל הצדיקים שבדורו באהבה וחיבה, בכל ראש השנה כשעלה לתורה היה מברך בברכת מי-שבירך את גדולי צדיקי הדור איש איש על שמו התחיל בהצה"ק ר' אברהם יעקב מסאדיגורא וצ"ל ובהגה"ק ר' חיים הלבפשטס וצ"ל מצאנו ופורט והלך את שאר הצדיקים ונודר צדקה בעדם.

(ב) **ביחוד** היה מתיחס כחבה אל הגה"ק מסאנו וצ"ל שהיה זקן צדיקי הדור בשעתו, והיה רגיל לומר עליו שהוא עשיר בעל מומנים כלומר שיש בידו תורה עבודה וגמילת חסדים הכל בעין ובמוזמן, ובאותה מדה עצמה התיחס אליו גם הגה"ק מצאנו ואהבו כנפשו, בשנת תרט"ו נסע הגה"ק מצאנו לעיר דרוהוביטש להושיב שמה לכסא הרבנות את הגה"צ ר' זלמן לייב טייטלבוים וצ"ל מסיגוט, שאביו הגה"צ ר' אלעזר ניסן וצ"ל בנו של הגה"ק משה ט"ב וצ"ל מאוהל, היה אביד בעיר ההוא לא נסע ישר לדרוהוביטש רק עבר דרך זידיטשוב בכדי לבקר את רבנו, ויהי כאשר בא העירה ותהום כל העיר, והקול נשמע בית רבנו ויהי כאשר בא העירה ותהום כל העיר, והקול נשמע בית רבנו שאורח גדול וקדוש זה בא לגבולו, נזדרו רבנו ולבש אצטליתו ולקח מטהו בידו והלך לקבל פני אורחו הוא ובניו רבנו היה מטבעו זריו גדול מאד ובפרט לדברים שבקדושה היה רץ כצבי, בעוד שהגה"ק מסאנו הנה נכה רגלים, בכל זאת עוד טרם שהספיק רבנו לצאת מפתח חדרו כבר נשמעו במסדרון קול פעמי רגליו של הגה"ק מסאנו איך הוא מטפס ועולה במדרגות המוליכות לעלייתו של רבנו, וקפץ ועלה לחדרו של רבנו עוד בטרם יבא הוא אליו, נפגשו שני אנשי קודש אלו על בפתח החדר זה נזדרו לצאת וזה כנגדו לכנוס, למותר לתאר באיזה כבוד וחיבה ופנים נאירות נתקבל צדיק זה מרבנו, כשנטל ידיו לסעודה יצק רבנו מים על ידו והושיט לו את האלונטית, ולא הניח שום הזדמנות כדי לשמש את ת"ח זה הציע לפניו רבנו שישבות את שבתו בוידיטשוב ואמר לו כי יוכל להחנה ברבנותו כבביתו, ולכבודו יותר רבנו על כבוד עצמו אבל הרב מסאנו היה אץ לדרכו לדרוהוביטש, כדי לדרוש שמה בשבת הכא ולרכש תהוילים ביד הגה"צ ר' זלמן לייב וצ"ל, וזכך נתפטר מעם רבנו באהבה ונסע לדרכו, אבל נסיעה זו לא עלתה לו וחזר לביתו כלעומת שבא, ראה בזה אצבע אלקים על שסירב לגדול כרבנו ולא וסכים לשבות בצלו.

(ג) **לעת** זקנת הגה"ק מצאנו כשהיה חלש ומוטל על מטתו לנוח, אכר פ"א לבנו הרה"צ ר' ברוך וצ"ל, האין שום אדם בחדר זולתך? היה אז בחדרו ת"ח אחד מסחזו מונקאטש ור' ראובן חיים שמו, רמז לו ר' ברוך שיצא מן החדר, ואמר לאביו שאין שום איש בלעדו, עמד ר' ראובן חיים אחורי הדלת ועשה אנו כאפרכסת לשמוע מה שידובר, ראה דרך חור המכתח שאחז הגה"ק את זקנו הלכך ואמר באנהה, הריני כבר זקן שהלכינו כל שעזותי ועדיין לא עשיתי תשובה

ענה ר' ברוך ואמר: ומי מעכב על ירך? נאנח שוב הזקן הסרוש ואמר: בכל יום מכריזים ברקיע שר' יצחק אייזיק בן עטיא עובד את הש"י מאהבה, ואני כבר זקנתי ושבתי ואין לי כח לכתת רגלי אליו, ושוב נאנח אנהא עמוקה, כששמע ר' ראובן חיים סוד שיח זה מהר ונשא את רגליו לזידיטשוב לקבל פני רבנו, כשבא לקבל שלום אמר לו רבנו כמתלונן: ובלי עדותו של הרב מצאנו אין צריכים לבא לזידיטשוב? היו הדברים האלה רוח הקודש נגלה ודרך אגב גם תוכחה לחסיד זה על שהמתין עד לעדותו של רבו שבאה לו בהיסח הדעת בעוד שכל אנשי הגליל שלו היו חסידיו רבנו.

ד) עד כמה העריץ והקדיש הגה"ק מסנו את רבנו תציין עוברא זו המסופרת בספר תולדותיו של אותו צדיק (מקור חיים), כי כשנתאלמן לעת זקנתו ורצה לישא אשה אחרת א"ל בנו ר' ברוך שיתנהג כמו הרבי מזידיטשוב שמיום שמתה עליו אשתו לא נשא אחרת מפני שהתורה היא אשת נעורים שלו, ענה הגה"ק זצ"ל ואמר כיון שכן הלא התורה היא אשת איש מפני שהיא נשואה כבר להרבי מזידיטשוב. *

ה) בשנת תרס"ו (ביום י"ח מרחשון) נפטרה אשתו הצדיקת מ' ליבא זצ"ל, רצו בניי שישא אביהם את אלמנותו של ב' דודו הגה"ק מהרי"א זצ"ל מדודול, היא בתו של דודו רבנו מהרצ"ה זצ"ל, שהיתה אשה גדולה וצדיקת חשובה מאד ולשם כך פנו בבקשתם אל הה"צ ר' שלמה מדאלינא זצ"ל שיהיה שליח לדבר מצוה זו, הלך ר"ש והציע הדבר לרבנו, נודעו רבנו ואמר לו: אלמלא ר' שלמה אתה, הייתי שורפו בהבל פי, הם אינם יודעים כי בעת שנולד לי בני ר' מענדלי כבר לא הייתי בזה העולם מכמה שנים קודם לכן, ואחרי שאנו יודעים שבנו הרה"ק ר"מ נולד בשנת ת"ר היה רבנו באותו פרק כבן ל"ח, וכמה שנים קודם כבר היה מופשט מזה העולם.

ו) וגדולה מזו כתב בעל עשר קדושות (כמערכת רבנו אות כ"א) מפי אחד מתלמידיו רבנו גאון וצדיק שירע נאמנה שמיום חתונתו של רבנו ער יום פטירת אשתו זצ"ל לא נתיחד עמה רק בליל טכילה, ופ"א נתישב בדעתו שגם זה ככד עליו ועברו עליו זמן וזמנים ולא פקד את נהו עד שהלכה אמו הצדיקת וקבל עליו לפני דודו הרה"ק ר' משה מסאמבור זצ"ל - למדים אנחנו מזה שכמעט כל ימותיו היה פרוש וקדוש כמלאך אלקים, וקרוב לתשע עשרה שנה ישב לגמרי בלי אשה והיה בעלה דמטרוניתא כדברי הגה"ק מצאנו זצ"ל עליו: ז) עד כמה היתה האהבה גדולה בינו לבין הגה"ק מסנו, יש לראות מפעשה דלהלן עשיר אחד מחסידיו רבנו השיא את בתו לאברך בן תורה אחד, ושלח אותו באמצע החורף לקבל פני רבנו, הלך ושהה אצלו עד אחר הפסח, ויהי כאשר רצה לחזור לביתו, החליט בלבו לנסוע לחג השבועות לסאנו לקבל פני הגה"ק ר"ח זצ"ל שלא הכירו עדיין ומשם יסע לביתו, כשבא אל רבנו לקבל ממנו ברכת

* לכאורה דברי חכמה הללו הם בדיחותא בעלמא, אבל לאמתו של דבר, דבר גדול דבר הגה"ק מסנו זצ"ל ויש להם שורש בנתיק וז"ל אמר מיכאל קמי קובי"ה וכו' ולית ברכתא אשתכח אלא במאן דאיהו דכר ונוקבא ואת אמרת לאתפרשא מאתמיה, א"ל הא קיים משה מרי"ב ה ש ת א א נ א ב ע י נ א ד י ת ה ס י ב ב ש כ י נ ת א וכו' הה"ד עלית למרום שבת שבי שכנתא ד א ת ג י ב ע י ר וכו' עיי"ש, וגם רבנו שלא נשא אשה אחרי מות אשתו הראשונה

ברכת פרידה לא הגיד לו מנסיעתו לסנו, כי אם כאלו נוסע ישר לביתו אחרי שכבר ארכה ישיבתו בזידיטשוב כחצי שנה, אבל למבוכתו הגדולה שאל אותו רבנו: להיכן אתה נוסע? התחיל תאבדך לגמגם בלשונו, כי ירא להגיד האמת פן יקפיד עליו רבנו, אבל ירא גם לשקר, ובכן בע"כ הודה שבדעתו לנסוע לסנו לחג השבועות, צהלו פניו של רבנו ואמר: טוב מאד: הלא הרב מסנו הוא ידיד לבבנו (בלשון קדשו: אונזער הארצשריינד), והסיב פניו אל בנו ד' אליהו ואמר לו: תן לו שלשם זהובים להוצאות הדרך, אברך זה עשיר היה ולא היה זקוק כלל לסייע זה של רבנו אבל היה זה מין פרס של חיבה על שהוא הולך ונוסע לקבל פני הגה"ק מסנו יצא האברך שמח ובא קודם חג שבועות לסאנו, נכנס לקבל שלום מאת הגה"ק ר"ח, והיו שם אורחים למאות שנכנסו עמו, נתן הגה"ק שלום לכולם מבלי לשאול אותם מהיכן באו, ורק כשנתן שלום לאותו אברך שאל אותו: מהיכן אתה בא? השיב האברך בפה מלא, מרבנו מזידיטשוב אני בא, צהלו פניו של אותו צדיק ואמר: טוב מאוד, הלא זה ידיד לבבנו. ממש אותם הדיבורים שאמר רבנו עליו, פנה הגה"ק לאחד מבניו ואמר לו: במשך החג ישעוד זה האברך אצלך וכל מחסורו עליך. ה. זה טרם של חיבה מפני שבא מרבנו

ח) הרה"ק ר' בעריש זצ"ל מדאלינא, בנו של רבנו, נחתן בחתנו של הגה"ק מסנו, ושני הצדיקים רחקו את השעה להקדים את זמן החתונה בכל האפשרות, כי השתוקקו להחראות פנים זה את זה אבל בהתרשלותו של חתן הגה"ק מסנו, שהשקיע הסכום שהכין לנדוניא באיזה עסק, נשתמט זמן החתונה ובנתיים נפטר רבנו, נצטער הגה"ק מסאנו על שלא התראה פנים אתו ומתוך הקפדתו על חתנו אבר את כספו בענין רע (מקור חיים).

ט) כשחלה רבנו קודם פטירתו כתב לו הגה"ק מכתב מלא תמורידים אשר עלה צער על נפשו כי הגיע מכאוב גדול לנשיא ישראל אשר בתוכנו, והוא כואב הלאה במר לבנו. "אהה לנפשי": הלא זה כל נחמתנו כעת הזאת אשר נשארנו בכי מעטים זעיר שם זעיר שם ומי יחיש ויודוש לאלקים לשמור תורה ומצות בלי פניה, ולכן מאוד גברה מרורנו ובבכי נסכה דמעה טאין הפגות ולכן הוא מעורר את רבנו "בעד שארית ישראל שיבקש רחמים על עצמו וירחם ויחמול על עניי הצאן בני ישראל ואנו נשענים על צדקתו וזכות אבותיו הקדושים", לא נסה הגה"ק מסנו אפי' לברכו מפני עצמו בברכת רכואה כי אם תלה רפואתו בו בעצמו בזכות תפלתו, להלן כשנגיע לפרק קודם - פטירתו נעתק את המכתב בשלימותו.

י) אחר פטירתו של רבנו כשבאו אל הגה"ק מסנו גדולי תלמידיו, ספר להם שאחרי פטירת רבו הגה"ק מרופשיץ זצ"ל כשבא ללמוד תורה מרבנו מהרצ"ה, אמר לו ראוי היה לי לשמות על תלמיד חשוב כמוך שבא אלי, אבל בזכרי

נהג בעצמו מדה מרע"ה וחי בסרישות כנחינת איש אלקים בעלה דמטרוניאה, ובנוגע ליהושע תלמידו איתא בזוה"ק מ' בשלח (ס"ח ע"ב) וז"ל יהושע כההיא זמנא בדרגא עילאה יתיר אשתכח, אי ג'ימא, רבשכינתא אשתכח בההיא זימנא, לאו הכי, דהא במשה אתנסיבת וצ"ל אה דת אשתכח יהושע דאתחד לתת מיניה וכו', עכ"ל, ועל בחינה זו השיב הגה"ק מסנו וצ"ל לבנו בלשון זוה"ק, דהא במשה אתנסיבת ולעניינינו הוא אומר, דהא ברבנו אימנסיבת ולא היה בדבר שום בריחותא, ועל כזה אמרו חז"ל שיחת חולין של ת"ח צריכין לימוד.

בזכרי את הסבה שגרמה לכך (מפני שנפטר רבו הגה"ק מרופשיק) נהסכת לי שמחתי לתוגה, וכדברים האלה טיים הגה"ק מסנו. יש לי לומר גם לכם. ראוי היה לי לשמוח אתכם אבל כיון שאני שם אל לבי מדוע באתם אלי נפשי עלי תשתוחח. וכשבא אליו הגה"ק מסמינקא וצ"ל אחרי פטירת רבנו לבקש תורה מפיו. היה הגה"ק מסנו מציע לפניו ספקותיו בעניני קבלה, מפני שיצק מים ע"י רבנו שהיה אב בחכמה זו (ראה בהסדרת ס' תולדות יצחק עה"ת להרה"ג מהרי"א וצ"ל אבד"ק סוואליווע)

יא) גם הזה"ק ר' אברהם יעקב וצ"ל האדמו"ר מסאדיגורא, שהיה רבן של אלפים ורבות חסידים החשיב את רבנו במדה מרובה מאד, כשיצא שמו של רבנו בעולם ושמעו הלך בכל המדינות, מבלי שירש את רבנותו מאבותיו. התענין בו הרה"ק מסיג ורצה לעמוד על טובו, שלח ביהוד אליו את אחד ממקורביו הרב ר' נאיר ליבוש ז"ל האבד"ק טורקה לשבת אהת, שיביא לו ידיעות מדויקות וברורות אודות תהלוכות רבנו, בא רמ"ל אל רבנו ולא זזה ידו מתוך ידו, עשה אזניו כאפרכסת לשמוע כל דרושי תורתיו שדרש בשבת ההיא, נתרשמו בפוחו, וממחרת השבת כתבם על ספר לזכרון, והראה אותם לרבנו, ורבנו הסביר לו פנים ואמר לו שיפה כוון, כנראה רשם לו את הדברים כדי לצראותם לרבנו. וזאת ע"פ שהיה רמ"ל קרובו של רבנו מצד אמו, הגיעה בכל זאת קנאותו ואדוקתו ברבו לידי עזויות מרובה כזו שלא נתנו לכו להודות בגדולתו של רבנו. ובכן כשחזר אל רבו, הפליא אמנם את התורה והעבודה של רבנו, מה שהיה מהנמנע להכחש, אבל הוסיף משלו, שכמדומה לו שכל עבודתו של רבנו היא מתוך עצבות, החליף את היראת שמים שהיתה חופפת על פני רבנו כל היום מפני פחד ה' והדר גאונו, בעצבות ומרה שחורה היו

אבל לא ארכו הימים ולהאדמו"ר מסיג איתה הזדמנות להכיר את רבנו פנים אל פנים, כשנפגע עמו בנסעו לקרלסבד (כאשר עד נספר להלן מפגישה זו) ואז כאשר נדברו יראי ה' אלה איש אל רעהו, והרה"ק מסיג ראה את צהלת פניו של רבנו והשמחה של קדושה שיש לו, אפר אחיכ למקורבו רמ"ל הנ"ל - אמרת לי שיש עצבות לצדיק זה, ואני לא ראיתי מעולם שמחה כזו שראיתי אצלו. יב) אמנם עוד קודם פגישה זו, הוה עובדא שנסע אחד מחסידיו רבנו לעיר טשרנוביץ לרגל מסחרו, ויהי כאשר נפנה מעסקיו נדה רוחו לנסוע לעיר הקרובה - לסאדיגורא - לבקר בהיכלו של האדמו"ר רא"י, שאת שמעו הטוב שמע עוד בביתו. חסידיו זידיטשוב לא היו קנאים מעולם, הם החזיקו אמנם את רבנו לגבוה מעל גבוה, אבל ידעו להוקיר גם את צדיקים אחרים, ובכן נסע ובא לס"ג, אותו צדיק היה נוהג לפטר אורחיו באשמורה הראשונה בלילה, כשנכנס אותו חסיד לבית הרבי מצא הרבה אורחים בחדרו שנתכנסו לקחת ברכת אדרך מרבים, ולאשר החסיד דגן לא היה מעולם בס"ג, לא נדחק להיות מן העשרה הראשונים למתפטרים, כ"א אדרבה רצה להיות אחרון לאחרונים כדי שיוכל לרסותכל ולוון עיניו בהרבי ובכל הסגיבה שלו, כה עמד כשעותים והסתכל מתוך התענינות מדובה עד שכאבו לו רגליו הלך ושב לו בפנה אחר מן הצד והמתין עד שתכלה רגל מן החדר, ולקח גם הוא את ברכתו מן האדמו"ר, אבל מעמל היום תקפתו שנה - ושנתו ערבה לו, כל האורחים עזבו את החדר והלכו איש איש לדרכו והרבי

גם הוא חזר לחדרו הפנימיים, כי לקבלת האורחים היה לו חדר מיוחד לכך גם המשמשים בקודש הלכו איש איש לביתו, ולא התבוננו כלל אל האורח הנרדם בירכתי החדר, נכבו המאורות והאורח גם שנתו, באשמורת הבוקר נעור מתרדמתו ויחרד האיש ויתבונן והנה הוא בחדר הרבי, מים ליטול ידיו אין לו ולא יכול לזוז ממקומו, ישב במקומו פיהק והשתעל לפרקים תכופות אולי ישמעו קולו באחד החדרים הסמוכים, פתאום נפתחה הדלת מחדרו הפנימי של האדמו"ר, והרבי בעצמו בא החזרה ונר בידו, הסתכל באורח היושב בירכתי החדר, ומיד נוכח כי שגגה היתה מלפני המשמש שזנב את הבית ולא התבונן כי נשאר עוד אורח מתנמנם בחדרו גבעת האורח מפני הרבי והתחיל לגמנם איזה התנצלות, הרגיעו הרבי, והלך והביא לו מים וספל לנטילת ידים, לאחר שנטל ידיו כהלכתו נתן לו הרבי שלום, ושאלו על מקומו ומעשהו, ספר לו האורח שהיא מגליל זידיטשוב, שאל אותו האדמו"ר אם מכיר הוא את רבנו, השיבו החסיד כי רגיל הוא לבוא אל רבנו לפרקים, שאל אותו שוב האדמו"ר אם יודע הוא לספר לו מארחות חייו של רבנו ועבודתו בקודש התחיל הלה לספר לו בהתלהבות מעוצם פרישתו שאינו נהנה מן העוה"ז אפי' באצבע קטנה וישן רק שעה קטנה אך בעבודת ה' עסוק כל היום לרבות הלילות, שמע אותו צדיק את כל דבריו, ואח"כ אמר: מתקנא אנכי מאוד בהרבי מזידיטשוב ודרך עבודה שלו, אבל לדאבוני אין לי גוף כמוהו, כשתהיה בוידיתשוב תברך אותו בשלום בשמי ותאמר לו כי מאוד מאוד אני משתוקק להתראות פנים עמו.

כשחזר אותו חסיד לביתו, נסע תיכף אל רבנו ומסר לו את דרישת השלום בשם הצדיק מסיג, ועוד טרם שהספיק לאמר לו משמו כי הוא משתוקק מאוד להתראות אתו פנים, הקדימו רבנו ואמר לו כבר התראתי אתו, לאיזה התראות פנים נתכוון רבנו לא נתפרש, כי בעת ההוא עדיין לא נפגש רבנו עם צדיק זה אבל איך שהיתה כוונתו בדבריו אלה, היה בהם על כל אופן "רוח הקודש" גלוי: (יג) אחר[ה] הדברים האלה חלה הצדיק מסיג ויעצוהו רופאים לנסוע למרחץ קרלסבאד, ובהיות שר' נפתלי הרב מליטוויסק ז"ל תלמידו של רבנו, היה נוסע לפרקים גם אל הרה"ק מסיג, וכנראה הזכירו לפני רבנו שיבקש רחמים עליו, כתב רבנו את המכתב דלהלן להרה"צ הנ"ל ושלחו ע"י תלמידו הנ"ל, וזה לשון המכתב. ב"ה א' דברים תרכ"ח לפ"ק:

שלום שלום לכבוד הרב הקדוש בקי בחדרי תורה בנגלה ובנסתר מדברנא דעמיה המפורסים בקצוי ארץ בוצינא קדישא מו"ה אברהם יעקב נ"י יאריך השם ימיו בטוב בבדיאת גופו בשלימות כאמור ויבא יעקב שלם, שלם בגופו שלם בממונו שלם בתורתו, בגמ' שבת דף ל"ג ב', וכבר ידוע מגמ' ברכות דף ס' ורפא ירפא מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות, אמנם אמרינן בגמ' בתרא דף מ"ז ע"ב ר' שמעון בן יוחי אומר אבן טובה היתה תלויה בצוארו של אברהם אבינו שכל הרואה אותה מיד נתרפא וכו', תלאה הקב"ה בגלגל חמה, אמר אב"י היינו דאמרי אינשי אדלי יומא אדלי קצירי ואמרתי כבר פירוש הגמרא כטעם הדרוש בגמרא שבת דף קנ"א ב' נתון תתן גו' כי בגלל הדבד הזה יברכך ה' אלקיך וגו', ותנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחזור בעולם, תניא ר"ג ברבי אומר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כל המרחם

המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים ובוהו הפירוש תלאה הקביה בגלגל חמה לרחם על גלגל הוא שחזור בעולם לכן השם יתברך ישלח לכבוד קדושתו במהרה רפואה שלימה ובקשתי מכבודו אשר דברי אלו לא יתפלאו האריכות הזה לכבודו כי מכח התורה דברתי בזה אסיים ואומר שלום. הק' יצחק אייזיק מזידיטשוב, עכ"ה"ק, כנראה מבין השיטין יעץ לו לפזר הסכום שתעלה הנסיעה הרהוקה היא לצדקה, וכן צוה לשליחו לאמר לו בע"פ בשמו, אבל הרה"ק מס'ג החנצל לפני השליח ואמר כי הגם שמצוה לשמוע דברי חכמים וכ"ש דברי צדיק כהרבי מזידיטשוב אבל כבר עשיתי כל ההכנות לנסיעה זו וכבר נשלחו החפצים לקי"ב ע"כ קשה עלי לשנות החלטתי.

(יד) ומפני שבאותו פרק דברו נכבדות בבתו של ר' אליהו בנו של רבנו עם אחד מנכדיו של אותו צדיק, ור' אליהו כלתה נפשי להתדבק בורעו של הק' מרוזין זצ"ל, ע"כ כשנסע הצדיק הנ"ל לקארלסבאד ועבר דרך תחנת בודטניק הקריבה לזידיטשוב הסביר ר' אליהו לרבנו שראוי לו לקיים מצות בקור חולים בצדיק חשוב זה, ויסע אל התחנה הנ"ל להתראות אתו פנים בימים ההם לא יצא אמנם רבנו מקיר ביתו וחוצה זה כמה שנים, אבל השפעתו של ר"א היתה גדולה ורבנו החשיב מאד את דעתו, ובכן נעתר לו ויצא אל התחנה ההיא, יציאת צדיק כרבנו עשתה רושם בכל הסביבה וחסידים נקבצו אל המקום ההוא לראות בפגישת שני צדיקים מפורסמים, כשבאה הרכבת שבה נסע הצדיק מס'ג עלה רבנו אליו לקרון שישב בו ונסע עמו עד התחנה הקרובה, מה נדברו שני הצדיקים ההם בפגישתם לא נודע בבירור, ידוע רק זאת שאמר לו רבנו מאמר מן הזוה"ק ופירש כדרכו והרה"ק מס'ג ספר לו איזה ספור, ואח"כ ברך רבנו את בניו של הצדיק מס'ג שנסעו עמו, והוא ברך את בניו ונכדיו של רבנו, וכה נתפטרו זה מזה באהבה רבה וידידות, ואחרי פגישה זו הוכיח האדמו"ר מס'ג את הרב רמ"ל מטורקא על דבריו אודות רבנו (ככל המסופר למעלה אות י"א) בנוגע לשמחה וקדושה של רבנו.

(טו) בימי המחלקת הגדולה שפרצה אח"כ בין צאנו וסי"ג, השתדל אמנם רבנו להשקיט המריבה, והשתדלותו עשתה פרי במדה ידועה. גם אח"כ היה ר' אליהו בס'ג והתאונן באזני הרה"ק כי רבנו ממעט באכילתו מאוד, צוה לו לאמר לרבנו משמו כי מאכילתם של צדיקים נמשכת שפע ופרנסה לכלל ישראל, ואם הוא ממעט באכילתו הרי הוא ממעט ח"ו פרנסתם של ישראל.

(טז) בדורו של רבנו היה בסטרעטין (עיירה קטנה במחוז בערזאן) צדיק כביר, רבן של אלפי חסידים ואנשי מעשה שהשכימו לפתחו. היה הרה"ק ר' אברהם זצ"ל בנו של הרה"ק ד' יודא צבי זצ"ל (תלמידו של הרה"ק השרף מסטרעליסק זצ"ל), צדיק זה נהג את נשיאותו ברמה, ולא נשא פנים אפי' לצדיק מפורסם כהרה"ק ר' מאיר'ל זצ"ל מפערמישליין שהיה מזקני הצדיקים בימיו, בנו של רבנו הרה"ק ר' בעדיש זצ"ל היה חתנו של הצדיק הנ"ל, ולרגלי בקורו את בתו ואת חתנו היה פעם או פעמיים בוידיטשוב, והתיחס בהוקרה רבה אל רבנו, אבל פתאום התחיל צדיק זה לחלוק על רבנו, הסבה היתה כי הוא אסר את אחד השוחטים שלא מצא חן בעיניו והעמיד אחר במקומו, אבל לא כל אנשי העיר חששו לאיסורו, ויהי בנסוע רבנו לחתונת אחד מנכדיו לן בעיר ההוא והתאכסן בבית

בבית אחד מן המהפכים בזכותו של השו"ב הנאסר, הלכו בעלי לה"ר ואכלו קורצא ביה - רבם, שרבנו אכל משחיטתו של אותו שו"ב, ותהי מזה מחלקת גדולה בין חסידי סטרעטין וחסידי זידיטשוב, בעיר מולדתי היו חסידים משתי הכתות. כאלה כן אלה ה' אנשים מופלגי תורה ויראת שמים, פ"א אחר ר"ה באי חסידי רבנו וספרו שאמר כר"ה בשעת התורה בזה"ל: זורקים נגדנו חצים ואבני קלץ אבל אנו קופפים את קומתינו והחצים עוברים מעל לראשנו והלאה" לא הבינו השומעים פירושה של דברים אלו, באו באותו פרק חסידים שהיו אצל רבם מסטרעטין וצ"ל, וספרו שרבם קלל את רבנו בסעודת ר"ה, בזה נפתרה החדה לחסידי רבנו על שום מה אמר רבנו דבריו הנ"ל באמצע תורתו, אבל סוף סוף קרא רבנו לבנו הרה"צ ר' בעריש זצ"ל ואמר לו בבקשה ממך אמור לחותנך אירף ממני האם לאו... כאן השתמש רבנו באיום נגד אותו צדיק, לא עברו ימים מועטים וזלמה הרה"צ מסטרעטין זצ"ל מחלה אנושה מאד, וכשכבדה מחלתו אמר לו חתנו הרה"צ ר' אורי זצ"ל מראהטין, ואמר לו: שאפשר ישלחו שליח מיוחד לזידיטשוב לפינים את רבנו על הדברים שדבר נגדו, ענה החולה הקדוש ואמר: ובי בשביל מה קראתי תגר עלי? הלא רק בשביל כך שייעתי שאלו רצה היה משיח צדקו כבר בא, * ורק על זה היה לבי דוח, ובכן מה יש לי לפיטו? משובה זו הייתה גלוי - דעת שלא היחה תלונתו על רבנו על אסקי שו"ב כי אם על שלא מצא בו עזר כנגדו לקרב את הגאולה שצדיק זה חכה עליו עבליון עינים ממשי, ובאמת לא התרעם רבנו עליו כלל, אדרבא כשתקפה עליו מחלתו החסלל בעדו בכל עת ובכל שעה, ועבדו רבנו שלמא בהדיהו

(ז) נכדו של אותו צדיק הרה"צ ר' יודא צבי זצ"ל מסטרעטין חשקה, נפשו בחיי זקנו לקבל פני רבנו, וכשבא ליטול רשות ממנו, אמר לו זקנו: הלך לשלום ואם תזכה תבחין הלך נסדו ושהה אצל רבנו ששה שבועות, זכה והכחין, כי דבקה נפשו ברבנו, ולימים כשישב על כסא זקנו מסטרעטין, ונעשה רבן של חסידים, אע"פ שרבנותו באה לו בירושה מזקנו הק, הנ"ל, בכל זאת היה שם רבנו שגור בפיו ובהרבה דברים התנהג כמותו, וקרא אותו בסתם -רבנו" כתלמיד לרבו מובהק, כשנפטר הרה"ק מסטרעטין זצ"ל עברו החשובים שבחסידיו הרבנים ואנשי שם אל רבנו ונעשו חסידיו הארוקים, ורבנו התחשב עמם ונשא להם פנים בכפה דברים, הם היו רגילים להאריך בתפלתם כמנהג רבם הראשון ורבנו שלא היה ארכן בתפלתו המתין עליהם עד שסיימו תפלתם

(ח) אחיו של הרה"ק הנ"ל, הרה"צ אליעזר זצ"ל מאויפאלי צדיק מפורסם בדורו היה רגיל לבקר את רבנו לפרקים ולדרוש בעצתו, גם הרה"צ ר' אורי זצ"ל מראהטין, שמלא מקום חותנו הרה"ק מסטרעטין כשנפטר חותנו, בא לקבל פמיכה מרבנו, וקבל מרותו עליו

(ט) הרה"ק ר' חיים אברהם זצ"ל ממיקולוב, צדיק מפורסם בימיו גם הוא, חתנו וממלא מקומו של הרה"ק המפורסם ר' מאיר'ל מטרעמישליין, היה אצל רבנו כמה וכמה פעמים, ושחה בצמא את דבריו, הוה עובדא שנחלשה דעתו

* מען זה אנו פולאים במדרש פנחס מהרה"ק ר"ם מקארץ זצ"ל (אות ה' בסופו) שאמר שיש בידיו למחיר הגלות במשחל בינותא מחלבא וכו', אלא שיש לו נאמנות

דעתו ואעפ"כ נשאר באהבתו אליו (ראה לציל פרק ט' אות י"ז). ואח"כ זכה להתחתן עם רבנו שבנו של רבנו הרה"צ רמ"מ היה חתנו (ראה מדגניתא דר' מאיר י"ט ע"ב מכתב הרה"צ ממיקוליוב לחתנו זה).

כ) הגה"ק ר' צבי הירש זצ"ל מליסקא, צדיק מפורסם בארץ הגר, נסע בדרך רחוקה לקבל פני רבנו, כשבא לזידיטשוב. שלה אל השורב דמתא שיראה לו את סכיננו, הלך השורב ליטול רשות מרבנו על כך, אמר לו רבנו שיעשה את רצונו, אבל קודם יביא את הסכין אליו, הביא השורב את הסכין לפני רבנו, הסתכל בו רבנו ואמר לו: עכשיו יכול אתה להראותו להרב מליסקא כשבא אח"כ הרב מליסקא אל רבנו, אמר לו: השורב דמתא שלכם הראה לי את סכיננו ושמחתי מאד עליו כי לא ראיתי מימי "חלף" כשר כזה, כי ראיתי את שם הוי"ה זקוק עליו, וקשה היה עלי להוציא את החלף מתחת ידי, לא ידע צדיק זה כי לא בצדקת השורב ראה בכיין ההוא מה שראה כי אם מפני שקדם שנמסר לידו נתן רבנו עיניו בו, כשחזר אותו צדיק לביתו אמר שאוצר היראה הוא אצל רבנו, ונחמל מאד מקדושתו של רבנו, בספרו הישר והטוב (ח"ב) מספר מבקורו אצל רבנו ודברי תורה שדבר עמו:

כא) הגה"ק ר' מנחם מענדיל זצ"ל מוויזניצא, רבן של אלפי חסידים ברוהו חשקה נפשו לקבל פני רבנו, וכשהיה בעיר אטיניא לרחוק שם נמי גפרית, שהביאו בשבילו יום יום ממעיין אחד שבכפר הסמוך, אמר לאחד ממקורביו: הריני פה כסביבה זו, והדרך מכאן לזידיטשוב אינה רחוקה כל כך, ומאד אני רוצה לנסוע לשם לקבל פני הצדיק השוכן שם, אבל מה אעשה. ג, ובדברו הראה בידו בלפי החדר הסמוך שבו ישבו בני ביתו כאמור שהם מתנגדים לכך (מפני שהרבנית היתה אחותם של הצדיקים בני הרה"ק מרוזין זצ"ל, וטינא היה בלבם על כל הצדיקים שלא עמדו לימינם בהמחלקת הידועה) וכשראה הרה"ק הנ"ל שנתכרכמו פניהם של מקורביו, הוסיף ואמר: כבר היו לעולמים שעמדו אנשי מעשה ויראי ה' ונעשו רבותיהם של חסידים, אע"פ שלא באה להם גדולה זו בירושה מאבותיהם אבל שיהיה אדם רוב שנותיו, כן-טובים סתם, ובפעם אחת יבקע כשחר אורו, ויהיה לא רק רבן של אלפי ישראל, כי אם גם רבן של צדיקים וגדולי ישראל, זה דבר בלתי פצוי ויוצא מגדר הרגיל, כשנפטר רבנו ונדפס פירושו על המדרש רבה והובא לפני הרה"ק הנ"ל השתומם, ואמר מכירו הייתי לשעבר אבל עכשיו ביותר, אלו ידעתי זאת בחייו הייתי הולך ומכחת רגלי אליו.

כב) ספר לי זקן אחד מחסידים הראשונים של רבנו, שפ"א נודמן לביתו של הרה"ק הנ"ל לקבול לפניו על אחד מחסידיו שהיה לו דין ודברים עמו, שאל אותו הרה"ק על מנהגיו של רבינו וסדר עבודתו בומנים שונים, היה פורט לו והולך, והרה"ק לקשיב רב קשב, ויהי כאשר אמר לו כי בלילות הסדר של פסח היה מורידים את מטתו של רבנו מחדר משכבו לבית מדרשו וערכו עליה את ההסבה בשבילי נודעו הרה"ק ואמר ברגש קודש. הנה מטתו שלמה.

כג) קודם שנחתן בן יחידו של צדיק זה (הרה"ק ר' ברוך זצ"ל) עם בנו של רבנו הרה"ק ר' בעריש זצ"ל מראלינא, נכנס אל אביו לשאול בעצתו אמר לו הרה"ק תמה אני שאתה עושה שאלת חכם על כך, הן אביו של ר' בעריש היה

היה לכל הדיעות גדול מאבין, והוא עכשיו בודאי אחד מן בית דין הגדול שלמעלה ואני רוצה שתתחנן בבנו כדי שיחוי לנו צד (כלומר מלמד זכות) בכ"ד של

מעלה אחרי מאה ועשרים שנה

(כד) גם רבנו כיבד את הרה"ק הנ"ל והיה מזכירו לשבה. כשחלה רבנו כתב אחד מבניו מכתב להרה"ק הנ"ל שיחטלל בעדו, ובשולי אותו מכתב כתב רבנו בעצם כתי קדשו (ביום ב' ל"ז למב"י חרל"ג, שני שבועות קודם פטירתו), כדברים האלה: פורס אני לשלום מהותני הצדיק הקדוש מדברנא דעמי' חסידא ופרישא מרה מנחם מענדיל ג"י יחיה בנחת, תתקבל תפלתו בעדי לבדיאות הנוף בשלמות, יצחק אייזיק... (לפי עדות בעל המכתב שראיתי גוף הכתי' בידו חתם רבנו עליו בשמו ושם אמו "יצחק אייזיק בן עטיא" ומרוב ימים נחסרו המלות האחרונות, כי בידי היה המכתב כבר קרוע):

פרק ששה-עשר

יחוסו להנה"ק מקומרנא, מכתבים שהחליפו ביניהם

א) כבר כתבנו אמנם באריכות בפרק שכיעי על יחוסו של הגה"ק מוה"ר יצחק אייזיק זצ"ל מקומרנא אל רבנו, ויחס רבנו אליו, בחור מלואים אספר בזה עוד פרטים אחדים מהנודע לי אזודותם:

כאמור היה הגה"ק הנ"ל רגיל לבקר את רבנו בביתו בכל שנה ושנה ולשבות שם שבתו, ורבנו היה הולך אליו לקבל פניו ולברכו בשלום ומברך שהחינו על דאיית פנים, כה נמשכו הדברים כמה שנים עד שלסוף הוה עובדא שכמעט שנתפרדה החבולה על ידה:

כנודע היה גם רבנו גם הנה"ק מקומרנא, תלמודים מובהקים של דורם רבנו מהרצ"ה, שקבלו כל תורתם ממנו, אבל בעוד שרבנו נשאר תלמיד נאמן לרבו ולא זו מקבלתו אפ"ו ויו כל שהוא, ומעולם לא יצא מפיו דבר תורה שלא הזכיר בו שמו של רבו ולא נשען על הקדמה שלו, וכל מעינו ומגמתו היתה כל הימים להפיץ תורת רבו ולהגדילה ולהאדירה בישראל, שירכו לזמדי תורתו וביהוד חבורו הגדול על הוה"ק, הלך לו הנה"ק מקומרנא לפעמים בדרכיו הוא ונשה לפעמים משפתו של רבו וקבע לו שמה חדשה משלו, פ"א נודמן שבסעודת ר"ח שישבו בה רינו והנה"ג מקומרנא, נסתכבה השיחה ע"ד "ספר סופר וספור" שכספר יצורה, נקד הצדיק מקומרנא את המלה "וספור" שלא כנקודו של רבם בס' עשרת צבי, מה שהרניז את רוחו של רבנו מאד, כשעת הסעודה לא נכנס עמו בוכוח לעיני כל הקהל, אחר הסעודה כשהלך הצדיק מקומרנא לבית מלונו, הלך אחריו בן - רבנו הרח"צ מהר"ם זצ"ל כדי לדבר עמו בביתו בדברי תורה, ויהי עוד הם מדברים והנה נשמעו מבחוץ קול צעדי רבנו שהולך וכו', נתבהל בן - רבנו פמורא אכיו עמד והחביא עצמו מאחורי התנור בפנה נסתרה, נכנס רבנו כפנים גלהבים ומתחת לאצילי ידיו כמה וכמה ספרים נגש אל השלחן והתחיל לפתוח הספרים ולכרר מתוכם צדקת הנירסא של רבנו מהרצ"ה, ואורייתא הוה קא מרתחא ב"י, וכנה אז את הנה"ק מקומרנא בשם ר' אייזיק מפינטשוב" (כי אחר חתונתו התנורר כבית חמו בפניטשוב אשר כפולין), ופניו הפיצו אימה ופחד, שתק הנה"צ מקומרנא

מקומרנא ולא השיב דבר. אסף רבנו את ספריו ויצא מן הבית ברוגז. הניח בן-רבנו ממחבואו, אמר לו הגה"ק הנ"ל. רואה אנכי שאין איכנס שבכ-רצון מביאתי אליו ועל כן הוא מרכה לעשות לי קשויים כדי שאחדל מלכא... ינסע אז לביתו בפחי נפש, אבל אעפ"כ קבל דבריו באהבה ולא חדל מלכוא אל רבנו, עד שבאו בעלי לשון הרע והגידו לו מה שהגידו בשם רבנו, הלשה דעתו של אותו צדיק והפסיק מלכקר את רבנו. בשהגיעו הרברים לאזני רבנו כתב אליו אגרת שלום ושלה אותה ע"י בנו הרה"צ ר אליהו שנסע אליו לשם כך למרוסקוביץ, בהיותו אז במרחץ דשם, כדי להפיס את דעתו :

(ב) וזה לשון המכתב: שלום שלום לכבוד כ"ד הרב הצדיק החסיד בוצינא, דנהורא מדרכנא דעמיה גדול בתורה כנגלה ובנסתר בל רז לא אניס, ליה כקש"ת מו"ה יצחק אייזיק יהודה יחיאל יחיה, הנא אמרינן כספרי פ' יזאת הברכה ויהי בישרוין מלך כשישראל בעצה אחת מלמטה שמו הגדול, משתכח מלמעלה וכו' יחד שבאי ישראל כשהם עושים אגודה אחת כו', הכונה בשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה, כשהם אגודה אחת כנ"ל, וכן מבואר בנמרא (מנחות דף כ"ז) וכן ישראל בהרצאה עד שיהי' כלם באגודה אחת שנאמר הכונה לשמים מעלותיו ואגודתו על ארץ יסדה, ונאמרתי הסובן עם המבואר ברבנו האריז"ל (ורבנו הולך ופבאר מה בארוכה, הספרי והגמרא הנ"ל ע"פ הסוד מה שאין כאן מקומו), ושמעתי מדודנו, רבנו רצ"ה זל"ה פ"א בסעודה שלישיית באמצע של התורה שאמר בזה"ל, יש איזה כת שנוסעים אל רבי שלהם ואומרים שאין רבי בעולם אלא רבי שלהם, זו ע"ז, אלא האיך יאמר כל צדיק וצדיק וכל רבי הוא טוב לתלמידיו, אבל רבי שלנו הוא טוב יותר לעניננו, כך שמעתי בשלש סעודות ודברי רבנו מבואר בנמרא (ב"ב דף ע"ה) א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק שנאמר כי על כבוד חופה, עשן בחופה למה, א"ר חנינא שכל מי שעיניו צרות בת"ה בעוה"ז מתמלאות עיניו עשן בעוה"ב וכו' נמצא למד ומבואר היטב אשר אהבה שבינינו תהיה אינ כימי קדם, ובכר מבואר בנמרא ערכין (דף ס"ו ע"א) תנא רבי ר' ישמעאל כל המספר לשון הרע מגדיל עונותיו כנגד שלש עבירות וכו', ומבואר אשר ב"ק לא יקבל לה"ר בפרט שקרים וכזבים אומרים, ומבואר במדרש כי תשא פ' מ"ו ויאמר ה' אל משה פסל לך הה"ד ויגר לך תעלומות, חכמה אתה מוצא בשעה שאמר לו הקב"ה לך רד היה תופס בלוחות, ולא היה מאמין שחטאו ישראל, אמר אם אינו רואה איני מאמין, שנאמר ויהי כאשר קרב אל המחנה שלא שברן עד שראה בעיניו, אוי להם לכ"א שהם מעידין מה שאינם רואים אפשר שלא היה מאמין בהקב"ה שאמר לו וכו', אלא הודיע משה ד"א לישראל אפי' שיהא אדם שומע מן יחיד נאמן אסור לקבל עדותו לעשות דבר ע"פ אם אינו רואה, ודי כזה לחכם ימכין מדעתו, ובענין, אנשי סכאלע" שונאים אותו ואומרים בפייהם מה שלא ראו בעיניהם, כמבואר במדרש, פצו עליך סיהם מפני מה הקדים מה לעין מפני שהם אומרים בפייהם מה שלא ראו בעיניהם וכו' לכן אנו צריכים

צריכים לקיים דברי חכמ"ל הקדושים כנוכר. כ"ד ירדו אוהבו אוהב תורה. אוהב שלום ורודף שלום וכו' המעטיר הק' יצחק אייזיק מזידיטשוב. (ג) וזו תשובתו שהשיב לרבנו: שלום לו שלום לתורתו שלום ליראתו. כבוד ב"ד מחותני הרב הצדיק איש אלקים קדוש בוצינא דנהורא. מעין החכמה והתורה אור ישראל וקדושו. להבת אש קדוש, כ"ש מ"ה יצחק אייזיק מזידיטשוב יברכהו ה' במאה ברכות אור כהיר בשחקים. מכתבו הנעים ביותר קבלתי על סוד האהבה והשלום שזה קיום העולם והחיותם את נפשי בדברי פריסת שלום ואהבה, כל דבריו אמתים וברורים וקדושים ומה שהוא בכחי עשיתי ומה שיהיה מוכן אני לעשות עבור יקרת כבוד קדושתו בכל התאמצות השלימות, ומעתה בקשתי פרוסה לפני כ"ק שיחי' אהבת אמת בנשיקין דרחימו בלב אחד בינינו וכימי קדם תערב מנחה בגפוש אחת, שרש אחד מקור אחד, לב אמת, קשר אחד, קשר עליון דאורייתא, דברי אוהב נאמן, ומבקש שלום אדבר ואהבתו אהבת אמה אייזיק מקאמרנא.

המכתב הנ"ל אין צריך כל פירושו, כל מלה ומלה שבו נכתבה בחבת הקודש וכהערצה מיוחדת לרבנו.

ד) לשלימות הערכה היחס ההרדי של רבותינו אלו, כדאי להעתיק עוד מכתב אחד שכתב לו רבנו, וזה לשונו:

בעזתי יום ד' חיי שרה תרל"ב לשי"ק, שלום שלום לכבוד שי"ב הרב הגדול בוצינא קדישא חסידא ומרישא נהירין ליה שבילי דרקייע נשכילי דנהר - דעה כקש"ת מ"ה יצחק יהודא יחיאל נ"י יאריך השם ימיו ושנותיו בטוב וחיי נחת בבריאת הנוף וכמבואר במדרש פ"רשה זו בפ' ואברהם זקן בא בימים וכתוב עשרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא ממי אחת למד מאברהם שכתוב בו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט זכה לזקנה ואברהם זקן וכו' ומובן כמבואר בזה יתרו פ"ד אמר ר' יודא בעטרה שעטרה לו אמו מאן עטרה דכתיב ישראל אשר בך אתפאר וכתוב בית תפארתו אמר ומבואר מודו באדרא קדישא (דף ק"ל) וכתוב בך יברך ישראל, ישראל דלעילא וכתוב ישראל אשר בך אתפאר קאמר דא תנינן עתיק יומין אמרו והאי והאי שפיר נמצינו למדין כזה סוד ואברהם זקן בא בימים וכתוב עשרת ת"ת שיבה וכו' לכן חשם יתברך ישלח רפואה שלימה לכבוד ירד ה' ישכון לבטח עליו וכו' כמבואר בזה לך כיבנו בשם האריז"ל בפ' ולבנימין אמר וכו' ובטהרה כמחרה יתן השם לכבודו כריאת הגוף על נכון ואני שולח רפואה לכבודו עם נכדו מוכ"ז בדרך הטבע, אמנם העיקר הרפואה מן השמים לר"מ אבריו ושם"ה נידיו כאמור לכל בשרו. מרפא כחפץ המעטיר הק' יצחק אייזיק מזידיטשוב.

שלשה חמכתבים נעתיקו גם כפי עשר קדושת ואת המכתב הראשון תקנתי מתוך העתקה מדיוקת שבידי, וכדאי לחעיר שרבנו היה דייקן בלשונו ולא היה זורן בתוארים בכלל, ואם כתב הגה"ק הנ"ל התארים, בוצינא קדישא, ונהירין ליה שבילי דרקייע' לא היו הרברים לתפארת הלשון והמליצה כי אם דברים ככתבן. (ה) עוד כמה הקפיד רבנו בכתיבת תוארים דאו מקורביו, שכתבו ס"א בשמו מכתב לצדיק

לצדיק מסודרם אחר והארו אותו בתאר „בוצינא קדישא“ וכשנקרא המכתב לפני רבנו להתום עליו צוה לכתוב מכתב אחר ולהשמיים ממנו התואר הוא שאינו הולם רק לחד או לתרי בדרי :

ז) הרב ר' נפתלי אבדיק לימיוסק ז"ל בנו של הרה"צ ר' שמעון זצ"ל מיארימלכ (בנה פ"א בכקשה אל רבנו שיכתוב בשבילו מכתב אל צדיק אחד שבמכירתו שזוהי זקוק למזבתו, צדיק זה היה בנו יחידו של צדיק מסורסם אבל עדיין רק הצעיר ורבנו לא ידע ממנו, תיאר אותו רבנו רק בתאר „הרב החסיד“ (ואלו צדיק וקדוש לא קאשר), בשראה ר' נפתלי מכתב זה נצמער מאד, כי ירא לנפשו סן יביא מכתב זה לו קלקול תחת שקוה כי יפיע לו, סח את צערו לפני בנו של רבנו הרה"צ ר' אליהו, הלך ר"א אל אביו ואמר לו : אכא ! הלא רוצה אתה במזכותו של ר' נפתלי ואיך זה כתבת לרב הממלא מקום אביו ברבנות תאר „הרב החסיד“ וחו לא ? שאל רבנו : היש לרב צעיר זה לפחות עשרה מישראל שהוא רבם ? השיב ר' אליהו : יש ויש לו עשרות חסידים ! אם כן – ענה רבנו אם עדה מישראל קורים לו רבי רשות לתארו בתואר הרב הצדיק, וכתב לו מכתב שני כרצון ר' נפתלי *)

ז) רבנו כשקבל אתה מכתב היה קוראו מתחילתו ולא דלג על התוארים שכתבו לו ואמר משם רבותיו שנהנו ניב כמותו, שיש לקראם כדרך תפלה להשיי שיהי רצון שיוכה להיות צדיק וקדוש וכו', ועל כוונה זו קראם גם הוא :

פרק שבעה-עשר.

בקורו של הגה"ק מבעלו אצל רבנו, קבלת גויסה של הגה"ק ר' יחזקל משינאווא, יחס הגאונים בעלי מפרשי ח"ם אל רבנו.

א) כמסופר למעלה (פרק ה') נתחתן הגה"ק ר' יהושע זצ"ל מבעלוא בבנו של רבנו הרה"ק ר' אליהו זצ"ל, כשנתים קודם פטירת רבנו, בדין היה שתהיה ההתקשרות בבית אבי החתן מבעלוא אבל מפני כבודו של רבנו כדי שיקח חלק גם הוא בשמחה זו ויתר הגה"ק מבעלוא ובא הוא וביתו וכמה מאות חסידים עמו, ליודיטשוב, נקהלו או לחג התנאים ההיא חסידים לאלפים ותהום כל העיר : רבנו קרא את „התנאים“ מעומד ואמר תורה על כל מלה ומלה שבהם, הביא רוגמת כל מלה מן התנ"ך והיכן היא רמזיה בספירה, לעומק המושג ורוב הצפימות שבתוך הקהל השומעים לא נקלט במחו של עד-ראיה שלי רק זאת, כשהגיע רבנו אל המלות „שנדברו והותנו בין הני תרי הצרדים“ נתלהב רבינו מאד ופטר בהן את הפסוק „אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו“ ואמר את הפסוק התוא באימה וביראה כל כך עד שנודעו הגה"ק מבעלוא זצ"ל בכל גופו :

אחרי הסעודה כשנכנס הגה"ק מבעלוא לחדרו שד רבנו לקחת ממנו ברנת הפרייה, לא היה רבנו או בחדרו, וכשבא נגש אל הכיור לרחוץ את ידיו, זירז עצמו הגה"ק מבעלוא ופילא מים מן הכיור ויצק על ידי רבנו וחמץ את המטפחת

*) סמוכים לדברי רבנו יש למצא בירושלמי סנהדרין ס"ב שקטר כותי אחד את ר' חזקיה ואמר לו : את הוה רבנון דיהודאי ? והשיב לו : אמי מה כתיב שום תשים עליך מלך „אשים“ לא כתיב אלא תשים מה שאתה משים עליך עייש :

המטפחת מן הכותל והושיטה לרבנו לנגב בה את ידיו. אחרי ברכת הפרידה יצא רבנו ללוות את מחותנו וישב עמו כמרכבה ונסעו שניהם יחדיו עד לכפר אחד הדחק מן העיר. בדרך, אמר רבנו למחותנו כדברים האלה: הבה אניד למר מה שדרש אביו כלילה שעבר בנג-ערן. הוציא רבנו את מטפחתו מכיסו והעבירה על עיני מחותנו והתחיל להרציא לפניו את תורתו של אביו הקדוש זצ"ל, ישב הנהי"ק מבעלזא והקשיב ועיניו זלגו דמעות.

הזכיר הנהי"ק מבעלזא לרבנו שבהיותו אצל אביו הקדוש נתן לו או סכום כסף הנון, ואמר לו: את הכסף ההוא נתתי לו כבר בעת ההיא לא לשם תמיכה לכן טובים כי אם לשם פדיון נפשו ונפשות ביתו, כבודו לא קבל אמנם ממני את הכסף על כוונה זו, אבל אני לכך היתה כוונתי, המעים הנהי"ק מבעלזא כזה לרבנו שכבר אז ידע כי איש אלקים קדוש הוא — וכזה נפרדו איש מעל אחיו באהבה.

ב) הגה"ק ר' יחזקאל הלברשטאם זצ"ל. היה עוד בחיי אביו הנהי"ק מסנו זצ"ל אישיות חשובה בין רבני הדור וצדיקיו. בעודו רב במטרופול בא פ"א לשבת אחד לעיר בוריסלב, זו העיר שנבנתה אך זה מקרוב ונתישבו בה יהודים הרכה בשביל מעיינות הנפט שנתנלו בה בימים ההם, רוב כעלי המעיינות היו יהודים וכרוכם חסידי רבנו, כיום השבת בבוקר יצא הרב ר' יחזקאל דרך בארות הנפט ומצא סקידים יהודים יושבים על יד הבארות ומשגיחים על העבודה, נצטער מאד על חילול שבת זה, וסגר את עצמו בחדרו כל היום ולא נתן לשום איש לבא לפניו כי חרה לו מאד על חסידים ע"ה הללו, במושי"ק נסע מיד לדרוהוביטש הסמוכה והלך אל הרב דמתא שמצורת רבנותו היתה פרושה גם על בוריסלב, ודבר עמו קשות על הפרצה שתחת ידו בגלילו בוריסלב, יעץ אותו הרב שיסע לזידיטשוב אל רבנו כי רק הוא יוכל לעמוד בפרץ בדבר הזה, עשה כעצתו ובא אל רבנו ואמר לו: להוי ידוע למר שעל שלחנו שותים יין נסך, כי באים אליו חסידים מעיר בוריסלב וביניהם כאלה המחללים שבת כפריהסוא ויינם יין נסך: וספר לפניו בפרוטרוש את אשר ראו עיניו:

בן כיום כתב רבנו לאנשי שלומו כבוריסלב אוהרה נמרצה ואיים עליהם ועל כל אנשי בוריסלב, שאם יסיפו לחלל את השבת, כשם שעד עתה התפלל עליהם שירכה הנפט כבארותיהם, יתפלל עליהם מעתה שיתמלאו כל הכורות מים ויהפוך ה' לחם הברכה לקללה:

איומו של רבנו עשה רושם אדיר וחזק. חרדו האנשים לנפשותם פן יחרה בהם אף רבנו והביא עליהם קללה תחת ברכה, כל הימים אשר חי רבנו לא יספו לחלל השבת ואוהרתו של רבנו נשמרה בכל תוקף, אחרי פטירתו שוב התחילו לחלל את השבת, וקללת רבנו כתומה באה עליהם, רוב כעלי הבארות ירדו מנכסיהם, בארותיהם נהפכו לבארות מים ויסכרו כל מעיינות הנפט של אותן שנתברכו ממנו בחיים חיותו אשר התחילו לחלל קדושת השבת:

אחר הדברים האלה כשוך חמת הנהי"ק ר' יחזקאל זצ"ל, זכר את הבטויים שדבר לפני רבנו והכהו לבכו, כי סוף סוף אפשר היה לו לספר לרבנו את אשר ראו עיניו לא ברעש ולא בסערה, וכמצות אביו הנהי"ק מסאנו זצ"ל החליט לקבל גוימה לפני רבנו כרגלים יחפות, ולאשר כי ידע שלא יתנו אותו לבא לפני רבנו והוא

והוא חלוך - הנעל, סבב נסיעתו ליום תשעה-באב, ואחרי חצות היום בא לפניו בבגדי אבילות ורגלים יחפות, ובקש מטו ממנו על הדברים שנמלטו מפיו בחום לבנו, אבל רבנו בכלל לא התרעם עליו מפני שידע שכוונתו לשמים ואורייתא היא דקא מרתחא ביה, הגה"ק ר' יחזקאל היה עוד כמה וכמה פעמים אצל רבנו, מה שלא היה בשעתו כל פלא בי באו או צדיקים ישישים ממנו וקבלו מרותו של רבנו. (ז) הגה"ק ר' אליעזר זצ"ל מדויקוב בנו של הרה"ק מרופשיטץ זצ"ל, נבא על רבנו עוד בימי עלומיו שימלא מקום רבו רבנו מהרצ"ה בתורה ובגדולה (ראה למעלה פ"ג אות ב), ובשנת כ"ר כשבאו אליו בני רבנו לבקר בהיכלו התפאר לפניהם והחזיק טובה לעצמו שנבואתו נתקיימה, כשחזרו לביתם בקש מהם שיבקשו את אביהם בשמו שיכתוב לו חרושי תורה בענין פסח שני ורבנו עשה דצון צדיק וכתב לו מכתב בענין ההוא בארוכה (נרפסה העתקה ממנו בס' עשר קדושות מערכת ח' בסופה).

(ד) הגה"ק ר' חנוך העניך זצ"ל האבר"ק אלעסקא היה מחשובי הצדיקים ברורו, ויהי בשנת תרל"ד - כשנה אחרי פטירת רבנו - נסע אבי מורי אליו ולקחני עמו, וכשהגיד לו שהיה רגיל לקבל פני רבנו פעם או פעמים בשנה, כמה צהלו פניו של הצדיק זה, וכמה החשיב עובדא זו שבא אליו אחד מחסידי רבנו, כבודו ונשאו ולא זו מחבבו כל ימי היותו אצלו, כך היה גדול כבוד רבנו בעיניו. (ה) ולא רק הצדיקים ואנשי קודש התיחסו אל רבנו בהוקרה רבה, כי אם גם הרבנים וגאוני דורו שתהלתם מלאה הארץ, כמו הגיסים בעלי "מסרשי הי"ם" - המה הערצו והקדישו שם רבנו.

הגיסים הגאונים האלו אם שלא נמנו על קהל החסידים כמובן הדורות האחרונים היו נוחים לחסידים וחפידות אבל בכל נוחיותם לא אמרו קדוש לכל דבי וצדיק גם מהמפורסמים בימיהם, אבל ביחס אל רבנו היו גם שניהם מעריצים ומקדישים אותו, ספר לי עד-ראיה נאמן שדאה בעיניו מכתב הגאון ר' מרדכי זאב סג"ל איטינגא זצ"ל אל רבנו שבו חלה את פניו שיבקש רחמים על אחד מילדיו שחלה והרופאים אמרו עליו שיש לו מים בראשו, וגם בנו הגאון ד' יצחק אהרן סג"ל איטינגא זצ"ל שהיה בסוף ימיו אבר"ק לבוב היה אצל רבנו, והגם שבשעה שנתפטר מלפניו והזכיר את בני ביתו אמר לו רבנו מאמר הגמרא (כתובות ע"ז ע"ב) מכריז אליהו קמי, פנו מקום לבר ליואי פנו מקום לבר ליואי כו, כו אם כן לית את בר ליואי, קכל פצעי אוהב אלה באהבה והיה נאמן באהבתו גם לבניו הקדושים ולא זו מחבבם כל ימיו.

(ו) ואשר לגיסו של הגאון רמ"ז זצ"ל האי ניהו הגאון המפורסם ר' יוסף שאול הלוי זצ"ל נטאונאהן, כבר הודענו למעלה (פרק י' אות א') שרוב תלמידיו היו חסידיו של רבנו וגם הדיין הראשי שבבית דינו הרה"ג ר' שרגא פיבל קארפ ז"ל היה משכים לפתחו של רבנו, ע"י תלמידיו שלח דרישות שלום לרבנו ורבנו גם הוא ברכו בשלום על ידם.

פ"א בא אחד מן תלמידיו אל רבנו ואמר לו בשמו "שהוא אוהב אותו כנפשו" השיב רבנו לתלמיד זה תאמר להרב מלכוב שצריך הוא לירא מפני *).

גדול

* רמז רבנו על דברי הגמרא (שבת כ"ג ע"ב) דרחים רבנן הוו ל"י בנין רבנן דחיל רבנן הוא גופי, הוו צורבא מרבנן כו' וכידוע היה הגרי"ש חשוך בניס.

גדול חשיבת רבנו בעיני הגר"א יש לחכיר ממכתבו שמוכיר בדברי שאול על אגדות השי"ט ביומא ניב ד"ה חביבין ישראל שלא הצריכין הכחוב לשליח. כתבתי בשנת תרכ"ג כ"א אב להצדיק מק' זידיטשוב שזה דוקא בזמן המקדש שתפלינו היתה זכה והיו יודעים בעצמם נגעי לבבם ולכוון דוקא מפני כבוד שמו, אבל עכשיו בגלות המר נאטם לבנו וצריכים אנו להצדיק שתפלתו זכה ופרוש פעולם הנה שיתפלל עלינו --- . מתוך הדברים האלו יש להכיר ערכו של רבנו בעיניו, ומה שאנו לומדים במאמר קצר זה מכללא אנו מוצאים מפורש בהספרו שנשא על רבנו (שנדפס בחכורו הגדול על השו"ע דברי שאול בסופו) שם הוא פורט והולך מקצת שבחיו וגדולתו בתורה ועבודה.

(ז) ובאמת אלמלא שהיה רבנו לפעמים מוכיח קשה ולא נשא פנים לרבנים ובני טובים, וכמה מהם יראו מפני בקורתו, היו משכימים לפתחו כמעט כל גדולי תורה שבדורו, אבל הרבה חרדו על כבודם ולכן אע"פ שהשתוקקו לקבל פניו נהגו סלטול בעצמם וישבו בביתם.

ואמנם כן דרש רבנו ביחוד מגדולי הדור וקרבניטיו, כוונה שלימה לשם שמים בלי יהודא והחזקת טובה לעצמם, ופ"א בא אליו רב גדול ומיוחס, בעל צורה נאה והדרת פנים, והוא כבר הדפיס אז ספר בפלפול הלכה, וממילא גבה לבו במקצת ואולי גם יותר משמינית שבשמינית), כשבא להתפטר אמר לו רבנו: רבותינו ז"ל אמרו צדק צדק תרדוף הלך אחר ב"ד יפה, שיהיה הרב בעל פנים יפות בעל זקן נאה ומגודל? ח"ו, לא לכך נתכוונו רבותינו

(ח) ולצדיק אחד שבא ושני נעריו אמר בשעה שבא להתפטר ממנו: חז"ל אמרו יהי ממון חברך חביב עליך כשלך והתקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך, הכוונה שבנוהג שבעולם בעניני ממון אין אדם מסתפק בממון שיש לחברו רק משתדל שיהיה בעל ממון בעצמו, ובעניני תורה יש שמסתפק בתורתו וגדולתו של אבותיו וע"ז בא התנא והזהיר שלעניני ממון יהי עשרנו של חברך חביב עליך כאלו היה שלך, אבל בנוגע לתורה צריך להתקין עצמך (בכבודך ובעצמך!) ללמוד תורה שאין התורה של אבותיך ירושה לך, את הדברים האחרונים אמר רבנו בחדרת קדש וקם מכסאו.

(ט) הרב בעהמח"ס ארץ חמדה (על הל' ברכת הנהנין) בא לפני רבנו וקבל שאין לו שלום בעירו, כעס דבנו עליו ואמר לו מדוע אתה רץ אילך ואילך בשעת התפלה? רב צדיק שיקבע מקום תפלתו (ע"י ברכות ה' הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו).

פרק שמנה-עשרה.

אחבת שלום של רבנו, אזהרתו לחסידיו מפני המחלקת

א) אמנם היה רבנו מבקר קשה להבנים והנכדים שישבו על כסא אבותיהם בכות ירושה אבל לא משום שהיתה עינו צרה בצדיקים אחרים, כי אם אדרבא התפלל במיד לשלום דבנן ותלמידיהון, והנהיר את חסידיו על השלום, ומענין מכתב רבנו לחסידיו קלומיא בדבר חסיד אחד שנתדבק בצדיק אחר וחבריו רצו לקטחו בשביל כך וכתבו עליו שטנה אל רבנו, וזה מה שהשיב להם, תחלת המכתב

נכתב

נכתב ע"י בנו הגה"צ ר' סענדר ליפא זצ"ל (נפ' נשלם ע"י רבנו בעצמו העתקתי מגוף הכתי אות באות (המכתב הלז נעמק אמנם טופו גם בס' עשר קדושות ונלקח בחסר ויתיר מפני שהעתיקו שלא מן הכתי ולא ידע למי ולשם מה נכתב, פה לפנינו הדברים מפורשים) וזה לשון המכתב:

ב"ה יום ה' אחרי תרט"ו לפ"ק זה זידיטשוב, לכבוד הרבני הנגיד המופלג הותיק המפורסם מ' פישל נ"י שארף. לאשר הגיע מכתבו לכבוד א"א שיחי' ע"י ר' ליבוש מאלטשטאט, לזאת הנני להשיב בציוות כבוד א"א שיחי' ע"י ר' ליבוש מאלטשטאט, לזאת הנני להשיב בציוות כבוד א"א שיחי', לאשר נשמע לו אשר מתנוצץ איזה מחלוקת בין החברים, לזאת אולי המחלוקת מחמת איזה איש רוצה לנשוע לאיזה צדיק הסמוך, אמר מפורש שמסכים מאד על זה, יסע מי שירצה ואינו מקפיד כלל ח"ו, ובלי זאת אמר כאשר אמרו חז"ל לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, הרוצה ביראת שמים מחויב ממילא להשתדל ככל עוז שיהיה שלום, ומחמת נחיצה אקצר והאמת והשלום אהבו נאום הק', סנדר ליפא.

מכאן ואילך כתב רבנו בעצם כתי"ק.

באתי על החתום למען השלום, כבר נודע מה שאמדו רז"ל לעולם ילמוד אדם במקום שלבו חפץ ובמרט אצל צדיקים יש מי שמוחו משיג השגה גדולה צריך לו רבי גדול ויש תלמיד שאין לו כי כוח מוח להשיגי וכל לבחור לו רבי לפי מוחו ע"כ יהי רצון כי התלמידים עם רבותם יעלו למעלה אלא זאת בקשתי שכל אחד יראה מעלת חבירו ולא חסרונו ח"ו אלא שבחו ובלבד שיהיה על פי תורה דהיינו ששמעתי אומרים מהרב הקדוש רבי ד' נפתלי זלה"ה הרב מראפשיץ שהי' מרגלא בפומי' שטרם ביאת גואל צדק בכ"א יהי' בכל קהלה וקהלה עשרה מנינים שכל מנין יהי' לו רבי בפני עצמו ע"כ דבריו הקדושים ועינינו ראינו שנתקיימו דבריו ומן הסתם זה מקרב הגאולה, ע"כ כיון שמעלתם מקרבים הגאולה עוד אומר לכם שתקיימו משנה מפורשת בעדיות אשר אליהו בא יבא קודם ביאת המשיח לא לרחק כו' אלא לעשות שלום בעולם ע"כ למה ולמה שיהי' שלוח בין החברים כמאז ומקדם שלא תרחיקו את הגאולה ודי בזה למבין הרוצה בסובה כד המעתיך יצחק אייזיק מזידיטשוב ותקבלו חג הקדוש הבע"ל בכשרות.

ב) עניני פוליטיקה של מינוי רבנים ושובי"ם משלהם הנהיגה אצל קצת מן הצדיקים היו זרים לו לגמדי, מעולם לא דרש מחסידיו שהרב או השוי"ב העומד להמנות בקהלתם יהיה דוקא מאנשי שלומו, ואם לפעמים עשו חסידיו פוליטיקה כזו על דעת עצמם, והנרדף הגיש את משפטו לפניו, היה גוצר בהם בנויפה ולקחו שכרם משלם.

כך הוה עובדא בישוב אחד כגליל עיר רוזינטוב, שקבלו עליהם אנשי הישוב שוי"ב מיוחד, ולא רצו להיות זקוקים לשובי"ם שבעיר ההיא ארחוקה מהם, פה שהיה למורת רוח לאלה האחרונים, ומפני שראש אנשי הישוב וגם השוי"ב החדש היו מחסידיו של הרה"צ רי"מ זצ"ל מגלינא, והשובי"ם ואנשי העיר היו כולם מחסידיו רבנו, מצאו עילה לרדוף את השוי"ב החדש באף ובחימה, ראה שוי"ב זה שצרתו צרה ונסע בלויית ראש הישוב לקבול על רודפיו לפני רבנו, ושם השוי"ב חנרדף

הנדרף יום טוב כשעמדו שני האנשים לפניו וספרו המאורע, הציץ רבנו בהש"ב
היה והסתכל בו מראשו ועד כף רגליו, ואמר בכת - צחוק: גוט יום - טובי
כלומר כשר והגון אתה לכהונתך, ומיד נכתב בחתימת ידו של רבנו אל חסידי
אנשי העיר הוא החדול מדרוף את השוב הוא, ותהי לו הרווחה.

ג) **ביחוד** צמד רבנו בכל עזו לימין ש"ב ששמש כבר בטהלתו ואך משום מחלקת
רצו לקפח פרנסתו אז חיזק רבנו את הנדרף וכמה מכתבים ערך לגדולי
עדור שהיו נשמעים לו, מעניינים המה השני מכתבים הבאים בזה שנעתקו מעצם
כתב יד רבנו (הראשון ישנו אצל הרב החסיד מוה"ר אהרן משה קאווע נ"י
בלבוב והשני אצל הרב החסיד מוה"ר יהושע נ"י בהה"צ ר' חיים פרידלנדר
דל בהגה"צ ר' אהרן מאיר זצ"ל האבד"ק בולחוב אבד מגדולי תלמידיו של רבנו).

א' **ב"ה** יום א' קרח, שלום שלום לכבוד הרב הגאון בכל קצוי ארץ רבים
יילכו לאור התורה של כבוד תורתו הוא משיב לשאלתם נכונה

כבוד קש"ת מו"ה יוסף שאול יחי' לבוב, הנה ראיתי מכתבו פסק לאנשי

סקאלי' בענין ש"ב של מרדכי יוסף, יאמין לי כבודו אשר הדבר שאמר

עליו שקר שקרים וכזבים, וגם הרב המופלג מו"ה אלי' ראב"ד דראהביטש

יודע שהדבר שקר, כמו שמצינו במדרש איכה פצו עליך פיהם, מפני מה

הקדים פה לעין מפני שהיו אומרים בפיהם מה שלא ראו בעיניהם (והאר"ך

להציע גופא דעובדא וסיים) גמצא למד כבוד תורתו כתב איסור עליו ה"ו

לא תעמוד על דם רעך נאמר עליו לכן בקשתי מכבודו שימחול לתקן, כ"ד

הדורש שלומו באהבה הק' יצחק אייזיק מזידיטשוב.

ב' **בשולי** המכתב של בנו הגה"צ ר' סנדר ליפא זצ"ל לעיר שרדפו את השו"ב
כתב רבנו:

באתי על החתום לידידנו הנגיד הותיק המפורסם כש"ת מו"ה משה נ"י ולכל

החסידים היראים תלמידי חכמים אשר לומדים גמרא מנהגות דף כ"ט

שאחד פן הדברים שנתקשה משה רבנו והראה ה"י וי"א הלכות שחיטה

יעיי"ש בגמ' אמנם למדו חז"ל מתיבת זה שנאמר וזה אשר תעשה על המזבח

ופרש"י הראהו באצבעו ע"כ עתה שבדק להאברך מו"ה בעריש נ"י הבודק

המומחה הירא המופלא מו"ה צבי זאב נ"י מנשריא ושאלתי את פיו בעצמו

ואמר לי שראוי לסמוך עליו ע"כ אני אומר למעלתם על פי תורה שמי

שיחלוק עוד עליו הוא חולק על התורה כביכול על תורת משה רבנו כי

שני תורות אין לנו, אלא תורה אחת ושמויתברך אחד לישראל כמאמר הכ'

אתה אחד וגו' ודי בזה למי שיש לו מוח בקדקדו כ"ד המבקש בגורת אהבה שילך

האברך מו"ה בעריש נ"י למקולין כשאר שו"ב בקהלכם המעתיר

הק' יצחק אייזיק מזידיטשוב.

ד) **במחרוז** זידיטשוב ישנה עיר קטנה ושמה ברודוביק, היא היתה אחוזת נחלה

של אציל פולני, נשדוניה ובית שריפת הי"ש שבה היו בחכירה ליהודי

עשיר אחד, חסיד מהסידי רבנו, עשיר זה השיא בתו לצורבא מרבנן שהיה ראוי

להוראה, וקהלה קדושה זו היתה צריכה לרבי, עמדו בעלי - הבתים שהיו צריכים

לא רק לרבי כי אם עוד יותר למתן - דמים, ונחרו להם רב מאשר בחרו, אברך בן

תורה וראוי להוראה ששקל להם במחיר התמנאותו כמה מאות שקלי כסף, כל

רבנוניא

הנדוניא שהכניסה לו אשתו, ונעשה בכת אחת רב ועני כאחד, ואת פי נגיד — העיר חזק השדות ובעל תעשית הי"ש לא שאלו, חרף אפו של זה הנגיד ברם זה וקם וקנה את לבבם של בעלי-בתים הללו גם הוא, והסכימו לבחור את חתן גביר — העיר לרב דמתא, מבלי להחזיר לרבם הראשון אף גרה אחת, קשה נזל הנאכל אמרו חז"ל, ובע"ב הללו היו ברובם אביונים שאכלו כבר את הכסף המשנה שניתן להם, ראה אותו רב עלוב שנפל בפח, ואין לו לא רבנות ולא הנדוניא, הלך ונסע אל רבנו, לקבול על נגיד - העיר ועל הצרה שבאה לו על ידו. הנגיד ההוא היה ממקורביו של רבנו, כי תמך אותו תמיד ביד רחבה ומלאה, והרב ההוא לא היה מעולם אצל רבנו, ובכל זאת כשספר לרבנו מן העול שנעשה לו ע"י מקורבו זה, מיד כתב ונתן בידו חזמנה להגביר שבעירו שיבא בלי להתמהמה ויעמוד לפני ביום פלוני, נודרו אותו עשיר ובא ליום המוגבל ובא גם בעל דינו עמו עזר רבנו על מקורבו העשיר וכמעט שהוציאו בחרפה מביתו. עמד הגביר בפיך ברכים וקבל עליו לפצות את הרב ולהשיב לו אם לא רבנותו עכ"פ כספו שהשקיע בענין זה.

(ה) ולא רק משפט כי אש גם צדקה עשה רבנו בישראל במכתבים שכתב, תלמיד חכם או בן-טובים כי מטה ידו פנה אל רבנו והוא כתב ונתן בידו מכתבים לאנשי שלומו שבכל אתר ואתר, וקצב מראש כה על בני כל קהלה וקהלה לתת לפלוני זה הבא אליהם, ואע"פ שלפעמים הגדיש רבנו את הסאה ויד האנשים שאליהם נכתבו המכתבים לא השיגה לאסוף את הסכומים שקצב עליהם קבנו, בכל זאת עשו מה שעשו, לוו והשכינו, ונתנו את הסכומים באלואם, ואך למותר היא להעיר שבראש הנותנים היה תמיד רבנו בעצמו.

(ז) בע"ר מולדתי היה חסיד ת"ח אחד ור' יודא יצחק שמו, אליו היה רבנו רגיל לשלוח את מכתבי מליצותיו שכתב לאנשי שלומו שבעיר ההוא, וקצב בהם ע"פ רוב סכומים שבכל התמסרותו של החסיד הנ"ל לא השיגה ידו לקבצם והיה מוכרח לבוא בסורה עם בעל המכתב שיסתפק במה שעלתה בידו ויותר על המתר, מה שגרם לו יסורי נפש על שאינו מקיים מצות רבנו במלואה, התאונן פ"א באוני בנו של רבנו הה"צ ר' שלמה יעקב זצ"ל ובקש ממנו שיאמר לרבנו שבעתיד יחדל מלקצוב לו סכומים, כי די במכתבו לבד שיכתוב לו לעשות מה שאפשר לסוכת מבקשי מליצותו, כשהרצה רש"י זצ"ל את הדברים לפני רבנו אמר לו מה איכפת לו שאני כותב סכום גדול, הן בנתיים יש לעני ההוא חיי שעש ואם אחרי כן אין יד המאספים משגת לקבץ את הסכום במלואו, אונס רחמנא פטריה.

פרק תשעה-עשר.

דרכו של רבנו בהדושי תורה שלו בכתב ובע"פ, ושיחת חולין שלו

(א) כאמור למעלה היה רבנו תלמיד נאמן של רבו רבנו מהרצ"ה זצ"ל, שיצק מים על ידו עד שנת העשרים ושש לימי חייו, ולפי הנשמע פ"א ממנו (ראה למעלה פ"א אית ב') היה מתגלה אליו ומגלה לו רני תורה גם אחרי פטירתו, ובכל הדושי תורתו שלו בכתב או בע"פ לא היה דרוש אחד שלא אמר בו דבר בשם רבו ולא נסמך על הקדמותיו, אבל בעוד שרבו שם כל פעמינו למרש

דברי הזוהר הסתומים, ופירושי אלו הן הן גבורותיו הן הן נוראותיו, הנה תלמידו - רבנו העמיק הרחיב את שטחו וחשף את זרוע קדשו לחשוף גם את הסוד הצפון במאמרי ז"ל בש"ס ודרשים בין באגדה בין בהלכה, נשען על מאמר ר"ש בזה"ק (פ' יחזי רס"ד ע"ב) שמביא בהקדמתו לחבורו עה"ת ועל המ"ר, וזה לשונו: אמר ר"ש כד אנא בין חבריא דכבל מתכנשין גבאי ואוליפו מלי באתגליא ואיגהו עיילו לון בגושפנקא דפרזלא תקיפא סתימא מכל סטרון וכו' וכלהו מסתפי למימר לון וכו' עכלה"ק, והמובן מדבריו שכשבא רשב"י בין החכרים בבבל (מיסרי התלמוד בבלי) היה מלמד להם סודות התורה בהתגלות, אבל הם ידאו לאמרם בגלוי וע"כ סתמו וחתמו אותן בחותם ברזל סתום מכל צדדיו, ועל יסוד הנחה זו הולך רבנו וכובש את כל הכר הנרחב של הש"ס ומדרישי חז"ל, ופושט מעליהם את הלבוש ומגלה את התיכין הצפון, את הסוד שסתמו וחתמו בגושפנקא דפרזלא תקיפא, ועושה מן ההלכה והאגדה שבהם גוש אחד מוצק יחד עם הזוה"ק, עד שההלכה והאגדה עם הסוד עולים בקנה אחת. האמת גיחנה להאמר כי גם ספרי רבנו עצמם חתומים באלף חותמות, וכל מה שטרח בחיבוריו לא טרח אלא בשביל נבוני לחש כיוצא בו, בעוד שלרוב הקוראים אין אפי' מושג כל שהוא מהם, כי מלבד חומר הנושא שלהם פגנונם עצמו קצר מאד, אבל מי שמעמיק עיונו בהם הם אבני נזר יקרות שאין דומה להם. וכדאי הוא לכל בעל ידיעה תורנית לפתוח איוה ספר מסשריו של רבנו ולראות העושר הרב הצבור בכל עמוד מעמודיו, תלי תלים של מאמרים מעמקי סוגיות הש"ס מדרשים זוה"ק וכתבי האריז"ל אשר גם בראייה מקופיא ניכר שיש התיחסות קשור וענין אחד לכולם, וגם לבעל הבנה שטחית יתגלה שיש לפניו ספר גאוני, ספריו של רבנו אינם ספרי גמטראות ונטריקן בעלמ' כי אם דברי' עמוקים שלא בא כמותם בספרו' הקבלה כבר דורות הרבה, הלך רבנו בעקבות הזוה"ק והתקונים, וכש"פ שהם דרשו בכל דבור ודבור של התוה"ק שבכתב רזין דרזין רזא דעשר ספירין, וכל התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה, כן גם רבנו מצא בכל דברי רז"ל מלבד הכוונה הפשוטה גם ענינים גבוהים ועמוקים כרזא דיחודא שסותרו בהם, אחת דברו עבדי ה' ושתיים זו שמענו.

ב) רבנו - רבנו מהרצ"ה ז"ל בספרו סוד מרע (בחלק - עשה טובי) לפד את תלמידיו שירגילו א"ע למצוא נכל דבור ודבור היוצא מפיהם יחודי שמותיו יתברך ולקיים ע"ז בעצמם מדת דהמע"ה - שוית' ה' לנגדי תמיד' ורבנו הג"ל הביא דוגמאות אחדות המלים - לחם - ברויט - וואסיר' ועוד שהחכם ימצא בכל אחד מהם דברי הפק, יחוד שמו ית' (כגון למשל המלה - לחם" מספרה מול"א ג"פ הוי"ה ומלת - ברויט" מספרה ז"ס אל ועוד ע"ש). ובדרך הזה הלכו רבותיו הקדושים וגם רבנו בעצמו, שלא יצא מפיהם כל ימיהם אף מלה אחת בלי יחודי שמותיו ית' וכל דבריהם היו בשקל הקודש, ומה זה יפלא שבאותו קנה המדה עצמה נדר רבנו את דבותנו בעלי הש"ס, שבודאי ובודאי אין לקחת את דבריהם כפשוטם לבד, ואם רבו מהרצ"ה מביא בספרו עטרת צבי על הזוה"ק בשם הבעש"ט הק' זצ"י שבכל מקום שכתב רש"י ז"ל בפירושו עה"ת - זו פשוטו" אין זו פשטות לפי המובן שהורגלנו כי אם אדרבה כוונתו שזו - מופשטת מן ההשגה" ואם ברש"י ז"ל כך - ברבותינו הקדושים קמאי דקמאי בעלי הש"ס והמד' עאכו"כ שכל דבריהם כנחלי

אש, לראבוננו, גם אחרי פירושו של רבנו עדיין אנו מבחוק, כי מפני שכל מלה ומלה מדבריו עצמו נכתבו ברזא דיהודא, סגנונו קצר מאד ובלתי מובן כל צרכו, מלבד מה שלא כל מוחא סביל דא להבין ולהשכיל בסודות הקבלה. (ג) ספר לי אחד משובי החסידים של רבנו שהיתה לו הזדמנות לדבר עם הה"צ ר' אורי הכהן זצ"ל מסאמבור על ערך חבוריו הקדושים של רבנו ואמר לו בזה הלשון: חבל, חבל שאני כל כך טרוד בצרכיהם של ישראל ואין שעת פנויה לכך, אלו הייתי מופנה הייתי בותב פי' לכל מלה מדברי רבנו והי' העולם מתבסס מהם. (ד) בנו של רבנו הרה"צ ר' שלמה יעקב זצ"ל ספר לי שכאשר הי' אצל הגה"ק ר' אברהם יעקב זצ"ל האדמו"ר מסאדיגורא, ונתן לו את ספרו של רבנו עה"ת שיצא אז מתחת הדפוס, לקח אותו צדיק את הספר והתחיל לעיין בו על אתר, פתח באיזה דרוש המתחיל בכמה פסוקי תורה, ואח"כ פרשי ומרשי חז"ל אהריהם דקדוקים שדקדק רבנו בפסוקים ומדרשי רז"ל אלו, כשהגיע צדיק זה לגופי תורה של רבנו עצמו, כשהתחילה ספינתו להפליג בים מגדול של הוה"ק ורזי דרזין של כתבי הארז"ל, כאן עמד הצדיק מלקרא ובבת-צחוק על שפתיו אמר: עד כאן הלך הכל כהוגן, מכאן ואילך דברי חכמים צריכים לימוד, נשק את הספר וסגרו והניחו למשמרת לעיין בו במתינות בזמן תורה בשעוריו הקבועים. ובאמת לא רק סתרי תורה של רבנו צריכים למוד, כי אם גם אפי' שיחת חולין ומילי דבדיחותא שלו היו צריכים לימוד, כי כולם היו ברזא דיהודא ולא יצא מפיו שום דבור שלא יחד בהם יחודי שמותיו יתברך.

לדוגמא אציגה נא בזה שיחת חולין אחדים שבהזדמנות צמדנו על כוונתם, ישמע הקורא וישתומם.

(ה) **אחר** פטירתו של רבנו איקלע לאתרוך — עיד מולדתי — בנו בכורו הגה"צ ר' סנדר ליפא זצ"ל האבד"ק זיריששוב, באו כל חסידי העיר עם פתקאותיהם בתוך הבאים בא אחד ושמו ר' יהודא יצחק ז"ל ושם אמו — אסתר פיניא וכשמסר לו את פתקאתו העיר דרך אגב שבכל פעם ענתן לרבנו פתקא כזו היה רגיל לומר בבת-צחוק כל פינות שאתה פונה לא תהא אלא לישינ! הסיב ר' סנדר ליפא פניו אליו ושאל אותו ברצינות היודע אתה מה היתה כוונתו של אבא מרי בדברים הללו? אבי הקדוש לא היה מרדף אמרים רקים ולא אמר כלום לשם שיחה נאה, ובכן הסכת ושמע, אני אגיד לך את כונתו, איתא בווה"ק פ' תרומה (קס"ו ע"ב) על הפסוק להנחיל אוהבי יש וגו' שהשיי עולמות, ר"ז מהם (כמנין אור) הם מסטרא דימינא, וק"ג הם מסטרא דשמאלא סטרא דדינא, ומפני שצפה אבא מארי כסתקא שלך שהר"ת של שפך יודא יצחק בן אסתר פיניא עולה מספרם ק"ג מספר שהוא מסטרא דשמאלא, רצה אבי להמתיק הדינים מעליך וברכך שכל פינות שאתה פונה לא תהא אלא לימין ולא לשמאל, וכוונתו הקדושים הסתיר בבדיחותא כאלו אמר זאת בקשר על שם אמך, פיניא כלשון גופל על לשון—.

(ו) **פירוש** כעין זה אמר רבנו פ"א בדברי המגיד הקדוש מקונויץ זצ"ל שבא אליו איש כפרי אחד והתאוון לפניו שיש לו פרה חולבת אבל אין לו סמנה חלב רק מעט, השיבו המגיד הק, זצ"ל כדברים האלה: תן לה היי"א — כלומר תבן בעבדית — ותתן לך חלב בשפע רב, לכאורה דברים פשוטים עצה

טובה כמשמעה, ורבנו פירש כוונתו, כי ההמתקה של פ"ר דינים היא כשמוסיפין עליהן אות ה' נעשה מן פר — פרה ומכין שקבל לפניו כפרי זה שפרתו אין לה די חלב ומפילא היא כ-פ"ר ולא פרה ע"כ צוה לו המגיד הק' לתת לא ה"יא" כלומר אות ה' ויהפך הפר לפרה, כמובן, את ההמתקה ע"פ הכוונות עשה הפגיד הק' והכפרי נתן לפרתו הייא (תכן) בפשטות ובזכות תפלת רב נהפך הפר לפרה, ומאז נתנה חלב בשפע רב

ז) בספר זכר טוב מביא משמו של הרה"ק ר' בעריש זצ"ל מדאלינא בנו של רבנו שאמר בשם רבנו מהרצ"ה זצ"ל שכשבא לפניו אדם מישראל וקובל לפניו על עסקי גופו ופרנסתו, באותה שעה עצמה קובלת לפניו גם נשמתו של האיש ההוא על צרכיה היא הרוחניים, הנוף טוען בשלו והנשמה טוענת בחשאי בשלה, והוא זקוק ליתן לשניהם כאחד תשובה המתאמת להם, בלישנא דמשתמע לתרי אפי' שכל אחד מהם שומע בו את תשובתו שלו, וע"פ הדברים האלה פירש הרה"ק ר' בעריש זצ"ל מאמרם — שנו חכמים בלשון המשנה ברוך שבחר בהם ובמשנתם שהכוונה שהחכמים שונים בלשון משנה"ה כלומר — לשון כפול"י לגוף בלשון שלו ולנשמה בלשון שלה — ברוך שבחר בהם וכמשנתם.

ח) מספרים מרבנו מהרצ"ה זצ"ל שהיה לו מספר מילים ידועים שבהם ורק בהם השתמש בכל שיחותיו, מפני שהיה לו בהם "יחודים" מן אמוכן, פ"א בא לפניו איש אחד ואמר: רבי! בבקשה ליתן לי שפיקולציא (תחבולה) לעסקי שאוכל עמוד, גער בו רבנו מהרצ"ה ואמר על מלה זו אין לי שום "יחוד" אני יכול לתת לך רק — עצה"ה —.

ט) וגם רבנו היו דבריו מנויים וספורים, כה שמעתי מנכרו הגה"צ ר' משה שליט"א האב"ד זידיטשוב, שפ"א בא אליו בפעם הראשונה זקן אחד מתלמידיו של רבו — רבנו מהרצ"ה זצ"ל, תמה רבנו ואחזו כחזית בגדו ואמר לו בהתמרמרות: מעלתו זכה להכיר צדיק כביר קדוש עליון גורא כרבנו, ועכשיו באת אלי? קבל זקן זה לפניו שאחד מנכדיו חילה מחלה כבדה ובא אליו שיבקש רחמים עליו, החריש רבנו ולא ענה כלום על בקשתו זו, היה הרבר בעש"ק בשעה נטילה שלום מרבנו, בש"ק אחר התפלה אמר לו רבנו, שלא ידאג כי ב"ה כבר הוקלה מחלתו של נכדו, והתנצל לפניו שלא השיב לו כלום קודם השבת, כי בכל שבת ושבת הוא מקבל מן השמים מספר ידוע של דבורים לכל השבוע, ובשעה שקבל לפניו על מחלתו של נכדו כבר כלו לו הדיבורים של אותו השבוע, עד שבא השבת ויש לו כבר — אומר"י הבא מן החדש — ויברכהו *

י) ואע"פ שכל דבריו שהוציא מפיו הק' היו מנויים וספורים, בכל זאת מספר תלמידו הגה"צ ריו"מ מספינקא זצ"ל שאמר לו פ"א שבכל לילה ולילה קודם השיגה הוא חונן ומענין בכל דיבור ודיבור שיצא מפיו ביום ההוא, וגופא דעובדא מספר בנו של הרה"ק ריו"מ זצ"ל בהקד' לס' אמרי יוסף עה"ת של אביו, שפ"א בפ"ו בשבט הביאו לרבנו אתרוג לברך עליו — שהחינו"ו ונפלה שאלה בדבר תברכה, ושאל את תלמידו הנ"ל, והורה מה שהורה, ויהי ממחרת אמר לו רבנו: שבכל לילה הוא מענין בכל הדיבורים שיצאו מפיו באותו יום ומכין שעיין

* דובנא דברר אנו כדעאם במדר' ס' תוריש (ס"ו ב) ד"א לעשות לרות משקל גוי אר"א אפי' רוח"ק שפירר על הנביאים אינו שורה אלא כמשקל' י"ט שמתבטא ספר אחז ויש שנים וכו' עיי"ש

שעיין בדברים שהיו בינו ובינו בדבר האחרוג נזכר שיצאה הוראה מפני תלמידו מבלי שעיין מקודם בספר השו"ע מה שנחשב כעין מורה הלכה בפני רבו, כי הלא השו"ע מצוי לפניו, ואיך זה אפשר לפסוק הלכה מבלי להמלך בו מקודם ציוה לו רבנו שיחזור ויורה לו את ההוראה מתוך השר"ע, הלך ריו"מ אל ארון הספרים והוציא את השו"ע וכירר לפני רבנו את ההלכה מתוכו מחדש. —

(יא) בהקדמת הספר הנ"ל מסופך ג"כ שפ"א היה הרה"ק ריו"מ זצ"ל בחדרו של רבנו ברי"ה, ובמסדרון עמדו איש ואשתו שהיו חשוכי בנים, וציוה להם רבנו שיבואו אליו ברי"ה ביום שנפקדו שרה רחל וחנה, כדי שיברכם ביום ההוא, יצא רבנו אליהם אל המסדרון, פתאום שמע רירמ שצעק רבנו אל האשה בקול גדול "שטיי גלייך!" נבהל ריו"מ מצעקת רבנו זו, בנתיים חזר רבנו אל חדרו ואמר לריו"מ: "ח"ל אמרו כל אשה שאין לה בנים אין לה תקומה בפני בעלה כמבואר במ"ר פ' ויצא (פ' ע"א) סומך ה' לכל הנוטלים אלו העקרות וזוקף לכל הכפופים כיון שהקבי"ה פוקדן בבנים הן נזקפות, — גערה כעין זו לעמוד קוממיות רגיל היה רבנו לגעור בחסיניו כשנדרקו וכפפו את קומתם זה על זה, כנראה גם אז היתה כוונתו לברכם בברכת זוקף כפופים.

(יב) רבנו לא היה מניח לנשים לבוא לפניו וכ"ש לברכם, רק לעתים לחוקות מאור, ואם בדרך את העקרה הנ"ל ביום הוכרון היה זה דבר יוצא מן הכלל, ספרו לי שאחד ממקורביו של רבנו, עשיר נדיב שתמך את רבנו ביד רחבה, פנה פ"א בבקשה אל בנו של רבנו הרה"ק ר' אלי, זצ"ל, שיבקש מאת רבנו שיברך את אשתו שהיתה חולנית, הבטיחו ר"א לבקש הזדמנות לכך והיה ביום חג השכונות היה רבנו אצל בנו הנ"ל לקדש בביתו לכבוד היום, פתאום פתח רבנו ואמר: איתא בגמרא כתובות (י"ז ע"א) אמרו עליו על ר"י בר אלעי שהיה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואמר כלה נאה וחסידה, רב שמואל בר רב יצחק היה מרקד אתלת פרש"י שלשה בדין, זורק אחד ומקבל אחד, ודקדק רבנו מדוע רקד דוקא אתלת? ואמר כי שלשה פעמים הדס עולה מספרם "אור" וג"פ אור גימט', כתר (ע"ה) וסיים רבנו בזה הלשון: אז מ'האלט שוין דאָרט שאַדט שוין נישט! כלומר מי שמיחד יחודים כאלו עד כתר עליון הוא אינו צריך לפחד ורשאי לרקד לפני הכלה (כמאמר ר' אחא שם אי דמיא עלייכו ככשורא לחיי) והסיב פניו אל ר' אליהו ואמר לו: היכן אשתו של ר' פלוני? בהזדמנות היתה אז בביתו של ר"א, נקראה ועמדה לפני רבנו וברכה בפעם כל הקהל, מבלי שדיבר ר"א עמו כלום אודותה, היתה ברכה זו הוראת שעה אצל רבנו, ולשם כך הקדים למי שהוא כבר במדרגה כזו ליחד עד "כתר עליון" רשאי לעשות כר' שמואל ב"ר יצחק (*).

שמעתי

(* את הפירוש הנ"ל אנו מוצאים בפירושו של רבנו על המדר' בכ"ר פני"ט אות ה' באריכות אבל לא כל אדם מוצא בדבריו את ידיו ואת רגליו, ובדאי להעיר שצ"מ דבריו אלה יפורשו גם יתר דברי הגמרא במין חומר, ששם יסופר שר"ז אמר על ר' שמואל ב"ר יצחק קא מסקיף לן סבא (פרש"י שמולזל בכבוד ת"ח ונוהג קלות ראשו בעצמו וכי נח נפשיה דרב שמואל בר"י אפסק עמודא דנורא בין ידי' לכלא עלמא וגמירי דלא אפסק עמודא דנורא אי לחד אי לתרי דנורא, ואר"ז אהניא לי' שומית' לסבא (פרש"י שוט של הדס שהיה מרקד בו). שר"ל שעי' רקודיו בשלשה בדי' הדס' שמספרם "אור" נברא עמודא דנחורא, שהיה מחיבה בינו בין כולא עלמא ולכן ספיר רקד לפני הכלה כמאמר הוזה"ק (פ' וישלח קצ"א ע"ב) והוא עבר

(יג) **שמעתי כ"ס** מכנו של רבנו הרה"צ ר' שלמה יעקב זצ"ל שהיה רגיל לומר משמו שמלת "נך" של נך — ערן נוטריקון בלשון יהודית "גיב-נעם" כלומר "תן-וקח" שכל אדם צריך להיות משפיע ומקבל ומי שאינו לא הא ולא הא הרי זה אילן סרק, אמר זאת בדרך צחות כלפי העשירים שלא יקפצו את ידיהם מן הצדקה, ויתנו וממילא גם יקחו כי יותר ממה שהעשיר עושה עם העני העני עושה עמו, ואני מעודי תמהתי מה ענין גן-עדן לכאן? כרבות הימים כשבאתי לארץ ישראל, ואוירא דא"י מחכים מצאתי שבעיקר היתה כוונתו הקדושה על מאמר הוזה"ק (פ' תרומה ככ"ז ע"ב) המדבר על ג"ע התחתון הנקרא "אפריון" ואמרו שם בזה"ל: ונשמתי דאית לון נופא כהאי עלמא סלקין וינקין מהאיא נהירו דאפריון דא ונחתין ואילון יהבי ונטלי (נותנים ונוטלים). י"ה ב"י ריחא מאינון עובדין דכשראן דמשדלדי בהו כהאי עלמא, ונטלי מהאי ריחא דאשתאר ביה בננתא כר"א כריח שרה אשר ברכו ה' עיי"ש, ואין ספק שרבנו הקדוש שהוזה"ק הי' כל שיחו והגיגו כל הימים, כשאמר אותה כדחיתא "גן-עדן זהו גיב — נעם" לכך היתה כוונתו, והשומע הפשוט חשב שזהו שיחה נאה בעלמא:

(יד) **במשפחת** חמותי ז"ל, היה חסיד אחד ושמו ר' יחזקאל ז"ל, הוא החזיק בחכירה בית משרפות יי"ש, ומוכר למזונים ממקשה חריף זה במדה נסה ולפעמים היה מודד ממנה כמה מאות קבים ביום אחד, והתאונן פ"א לפני רבנו שעבודה זו קשה מאוד, ומאז ככל פעם שבא אל רבינו היה שואל אותו "יחזקאל! יודע אתה חכמת המדידה?" ותמיד תמתי על כדחותא זו מה טעם יש בה, ער שמצאתי בזה"ק (פקודי רל"ג ע"א ורל"ד ע"א) מאמר גדול על "מדירו דיהזקאל" בקשר אל הפסיק (ביחזקאל מ' ג') ויביא אותי שמה והנה איש מראהו כמראהו נהיטת ופתיל פשתים בידו וקנה המדה והוא עומד בשער וגו' ומסיים שם הוזה"ק כל מדירו דיהזקאל הוד בהווא קנה המדה ובעובדא דמשכנא כלא הוה בקן המדה עיי"ש ובזהר חדש פ' ואתחנן שהאריך בסוד מדידת יחזקאל, ונרור כי רבנו שתמיד היה מחשבותיו, קשורות בעולמות העליונים, כשבא ר' יחזקאל זה לפניו וספר לו ממדידתו רחפו ננד עיניו, "מדירו דיהזקאל" האמרים בזה"ק וכל הענינים הנבזים הכרוכים בהם, וכששאל אותו אם הוא יודע חכמת המדידה הרהר בשלו במדירו דיהזקאל שכזוהר

(טו) **בלקוטים** "בבס"ם וילקט יוסף לרב אחד מנכדי רבנו מהרצ"ה זצ"ל מסופר שפ"א אמר רבנו להגה"ק מהר"א זצ"ל מקומרנא, שזה שכותב רבנו מהרצ"ה בכמה מקומות בספרו עטרת צבי, ואני לא באתי אלא לאוקמי גרסי' הכוונה ע"פ מ"ש רש"י ז"ל (כפ' ויקרא כ' י"ד) "גרש כרמל" גרש לשון שבירה ושחינה נורסה ברחיים של גרוסת וכו', וגם כאן הכוונה "לאוקמי גרסא" לתקון, "שבירת הכלים" ונצוצות שנתפזרו על ידם עיי"ש, אין כוונה זו שוללת אה

לפניהם דא שכונתא עלאה דהוה אולא קמי' ודא הוא נשירו עלאה כו' וכדין סניד לקבלה עיי"ש, וכיון שראה ר"ז מחיצה של אור זו אמר "מהניא ליה שטותיה שמן שלשה בדי גזס שמספרם אור בכרא האור ההיא וכדי שלא ליחן פתחון פה לטוען כי יכול כל אדם להיות כו', שמואכ בריי סיימו בגמרא, דלא אפסיק עמודא דגורא רק לחד או לתרי בדרא שלא כל הבא ליטול את השם בא ונטל, רק יחידו סגולה המגיעים ביחודים שלהם כמו שאמר רבנו ער דכתר הכ זוכים למחיצה מפסקת כזו, ורבנו בשעה שיצא מגדרו, לברך את ראשו היה או במדרגה זו ועשה מעשה רב בעצמו)

את הכוונה הפשוטה של הדברים שנא לתקן את הגרסאות שבזוה"ק, אבל רבנו שידע את רבו ודרכו בקודש, ידע כי יחד עם הכוונה הפשוטה היתה לו גם כוונה נסתרה עמו (כמו שרבנו נהג לכתוב תמיד בספריו) לדרגי עבודה, וכוונות כאלו הן צפונות גם בדברי רבנו בכתב ובעל פה בכל מלה ומלה.

(ז) **מעין** זה אנו מוצאים להנה"ק מראשיין זצ"ל בספרי אילה שלוחה עה"ת (ס' זירא) שהוא מספר מעצמו שכשהיה "ברחן" על החתונות ואמר להחתן וכלה שיהא הזיווג "עולה יפה" היתה כוונתו שיאריכו ימים עד ביאת המשיח שאז יהיה הזיווג של שני השמות "יהיה אדני" שעולה צ"ה כמנין יפה עיי"ש, אלו הם שיחות חולין של צדיקי אמת מסוגם של הנה"ק הג"ל ורבנו מהרצ"ה זצ"ל ורבנו הסדוש תלמידם.

(ז) **פעם** אחת בא לפני רבנו אדם אחר להזכיר חולה מסוכן, ובמרי שיחו סיפר שהרופא כבר התייאש ממנו, נענה רבנו ואמר: כתיב בתוה"ק ורפא ירפא ואמרו רז"ל מכאן שניתנה רשות לרופא לרפאות, הרי כי אך לרפאות יש רשות לרופא אבל לא ליאש ח"ו.

(ח) **שוב** פעם אחת בא לפני חסיד אחר ובכה מאוד על רוע מזלו, שזה איזה זמן נגנב כל הוננו ולשווא טרח ער הנה למצא הגניבה ישכבר התיאש ממנה, ענה רבנו ואמר רבותינו ז"ל אמרו שיאוש קונה ממעם קנס כי על כל אחר מישראל לבטוח בה: ואל יתיאש עצמו בשום אופן, ואך מי שאינו נוטח בה ומתייאש אותו קנסו חכמים שהגנב קונה ביאוש בעלים.

(ט) **פעם** אחת הסיב רבנו בשלהו הטהור והלק שיריים כנהוג והוא כריחא דעתו, גהן חסיד אחד והפך שיריים מהקערה, פתח רבנו ואמר פעם השיריים היא עיב משי"א רז"ל (בערוכין נ"ג) אין משיירין פאה באלפס אבל משיירין פאה בקערה, והנה "כאה" בנחמ"א פ"י כמנין אלקים שהוא דין, ולכך היטפים החסידים השיריים וקורעם את הרגלים (מס' אבי צדיקים מהרה"ג ר' אברהם אימינא ז"ל ששמע דבר זה מפי הרב הישיש ר' נפתלי מויצ בקי פריסטוק ששמע זאת מפי מרן הגאון ר' יצחק שמעלקים זצ"ל האבד"ק לנרב עי"שע זה פ"י רבנ)

פרק עשרים

אהבת ישראל של רבינו בכלל, ובפרט לצעירי בני ישראל הנלקחים לצבא

(א) **בפרקים** הקודמים יאנו אך כל גבורתו בקודש של רבנו בין בתורה בין בתפלה היתה אך ורק בשביל טובתם ופרנסתם של ישראל להמשיך להם ישועה ורחמים, אמנם רבנו הפין לקרב ישיעת ישראל גם בפעולות ממשיות, מלפנים היה מלכותי אוכפרא — הונגרא תק שהרשיר היתה נתונה למי שנתחייב לעבוד בצבא לתת כוכר נבטו סכום קצוב, והכופר דהיא נקרא בלשון העם "סופלענט" רצה רבנו לעשות מעשה יב להיות הקין-עולם לדורות, להשתדל לבני הממשלה שהחוק ההוא ישוב לתוקפו ככתחילה, ונתן עינו בהנאון ר' שמעון סופר זצ"ל האבד"ק קראקא, שידע לדבר בלשון גרמנית, ושלח אליו שליח מיוחד אחר מהסידו הנגיד ר' סנדר קרא ז"ל ממנוקאטש, שישתדל לפני המוניסטר לענין צבא באוסטריא להדש כח החק ההוא ככתחילה, ואם לא תצלח השתדלותו במלכות

במלכות אוסטריא, ינסה את כחו לפעול זאת עכ"פ כמלכות הונגריא, ותהיה הרוחה עכ"פ ליהודי הארץ ההיא, לתכלית השתדלות זו התחייב רבנו לתת לידו של הרב כמה עשרות אלפים כסף שישימשו להוצאות הנהוצות, לא היו המעות הללו מונחות בקופסא שלו כלל, אבל למען מצות פדיון שבויים רצה רבנו לצאת מעירו לקבוץ על יד את הכסף הדרוש, וכבר עשה לו רשימה מיומי מחסידיו העשירים ישתתפו במפעל כבוד זה וכמה יתן כל אחד את תרומתו, ורבנו ישלם משלו ככל אשר יחסר — הרה"ג מקראקא לא היה אז עדיין נבחר בית-המחוקקים כי אם רב ככל הרבנים, ובלבו חשב „מי אנכי כי אלך אל שרי המלוכה והוצאתי ענין רב כזה לפועל" הימים הבאים — עשר שנה אחרי פטירת רבנו — הראו בעליל כי ראתה עינו של רבנו ברוח קדשו מה שלא ראה דרב מקראקא, וענותנותו של הרב גרמה שלא רצה לקבל מלאכות זו, ומחשבתו של רבנו לא יצאה לפועל.

וכמה מתפלא שאע"פ שלא התעניין רבנו מעולם בפוליטיקה, כוון ברוח קדשו כי מה שיקשה במלכות אוסטריא, אפשר יהיה לפעול במלכות הונגריא, וכמסופר בקורות העתים מר' אברהם טריביטש שבשנת תקנ"ג התננדו אצילי ארץ הגר בכל תוקף להשחתת היהודים בעבודת דצבא, ועל סמך זה בקש השתדלן ר' יעקב קאפל מהעבן מלפני המלך לשחרר את היהודים מעבודת הצבא נגד תשלומי כופר (ראה תולדות ר' קאפל מהעבן וורשא תרנ"ט צד סו-סז) אלו חי בימי רבנו איש כר' קאפל מהעבן לא היה מטרב בשליחותו, והלך והצליח

(ב) **עד** כמה ננעה צרתם של צעירי בני ישראל בעבודתם בצבא, עד לבנו של רבנו יש לראות מזה שקודם פטירתו אמר, שבשביל שלשה דברים הוא נפטר מזה העולם, ואחר מהם היא, שאין משיגהין עליו בשמים לבטל מעל בני ישראל חובת העבודה בצבא, ובשעה שנתנו את גופו יקרזש לקברו, צווח בנו ר' אליהו ואמר אנא! זכור ואל תשכח שכר ימך היה מצטער על עבודת בני ישראל בצבא והתפללת כל הימים שישונה החוק לטובה ובכך אף תסיה דעתך מן הדבר הזה בעולם העליון! לותה אהבת ישראל אותו ואת בניו זיבוא בתרייתא, **ומה** שלא עלה לו לרבנו ע"י השתדלות במלכותא דארעא עלה לו במלכותא דרקיע, כמה וכמה לקוחים לצבא עמדה להם זכות הפלתו שיצאו לחפשי, על ענינים כמו אלה מספרים נפלאות, ואספר בזה רק שני מעשים המפל אים את שומעיהם

(ג) **אנשי** עיר אטיניא (כמורה גליציא) מכירים בן-כפר הסמוך שם החי עוד כהיום הזה, שבבחרותו כשהגיע זמנו לעמוד לבחינת הצבא, והוא בחר חסון כאלון, נסע אל רבנו, והבטיחו שיכנסו בשלום ויצא בשלום, אולם הפעם נכנס ונפגע, נכתב למלכות לעבוד בצבא שלש שנים, נסע שוב אל רבנו והתלונן, רבנו הכניח לי שאצא בשלום, והנה ידע מה עלתה לי, השיב לו רבנו בבטחון גמור, כשתגיע עונת הכניסה אל העבודת, אל תזוז מכיחך ולא תלך לצבא, כי שכח ישכחו ממך לנמרי, עשה כפרי זה כמצות רבנו, לא מש מכיחך ולעבודת הצבא לא הלך, עברה שנה עברו שנתים עברו כל שלשת שנות העבודה, ולא נפקד מקומו, נשכח כמת מלב, נכלות שנות העבודת קכל ממשרדי הצבא כתב שחרור שבו נמנו ש כחיו ש עבד בא מונה והיה איש חיל מצויין — איך נהיה כדבר הזה נשארה חדה שתומה, אבל העובדא ידוע לכל בני העיר ההיא

ההיא, ובעל הנכ עודנו חי ומספר דמעשה הנורא ההיא לכל דורש ומבקש—
 (ד) ספור מפלוא דומה לזה מספרים פה בא"י בשם אחד מאנשי צפת ת"ו
 שבהיותו בחו"ל נזמן לבית רבנו ומצא שם אדם אחד שקבל לפניו
 שבנו עובד כצבא זה ירחים למרות ההבטחה שהבטיחו רבנו שיצא מיד לחפשי,
 השיב לו רבנו: לשבת הבא ישוב חפשי לביתו—

כשמוע איש צפת הבטחה זו, אמר בלבו כראי הדבר ללכת עם האיש ההוא
 להיות אורחו בשבת הבא לראות איך יאמנו דברי רבנו. נשאל אל האיש
 ושאל אותו אם יתרצה לקחת אותו למקומו ולארחו בשבת הבא, נתרצה האיש
 ויסעו שניהם יהדיו, האיש ההוא היה בעל בית מויגת באחד הכפרים שבמחוז
 בערזאן, נשאר האורח הצפתי בעיר הקרובה ימים אחדים, ובערב שבת יצא לכפר
 ההוא: מצא את בעל—ובעלת-הבית מכינים כרה גדולה ליום השבת ומתכוננים
 לקראת בנם כי בוא יבוא, בנתיים פנה יום, הדליקה בעלת-הבית נרות של שבת,
 הבעה"כ והאורח התפללו תפלת ל ל שבת, והבן לא בא, האב והאם ישבו וחנו
 ולא רצו להתחיל בסעודה, כה עכרו שעות בלילה הנרות כבר התחילו לדעוך,
 והם באחת כי לא יטבו לשלחן עד שיבא בנם, כה חזקה אמונתם בהבטחת רבנו,
 האורח הארץ-ישראל, דתרעם כסתר לבנו ונס כנלוו על ביטול עונג שבת, אבל
 שומע לא היה לו

בשעה קודם חצות לילה נשמעה פתאום דפיקה חזקה בפתח הבית, חיש נפתחה
 הדלת, והנה-הבן בא! אחרי חבוק ונשוק האבות והבן לא נכנסו עמו
 בשאלות כי אם נגשו אל השלחן וישבו לאכול, אחרי שאכלו התחיל הבן לספר
 כדברים האלה, ביום ד' בשבוע בא אל מהנהו שר צבא גדול, יצאו כל החילים
 ועמדו לפניו בשורה, והא רכב על סוסו ועבר לפניו, ויהי בהגיעו אל המקום
 שעמדתי אני, פנה פתאום אל פקיד הצבא המלוה אותו ובהראתו באצבעו אלי
 שאל בקול נניד ומצוה: מה לאיש צרוע זה בין אנשי הצבא? חיש מהר ירוחק
 מן המחנה! כרנע הוציאו אותי מן השורה הוליכו אותי אל הקסרקסין, אבל
 דעתו של שר צבא זה לא נתקררה ושאל בחרי אף, לאן הולך חיל זה? אותו
 יש למטר מיד לביתו, מן תעבור צרעתו לכל המחנה כולה, ילך לביתו כמו שהוא
 לכוש בלבישי הצבא ושם ימסור את הבגדים לישטרי מקומו, חיש נלוה אלי חיל
 אחד מן המחנה, נכנס למשרד וכחב ונתן בידי כתב חופשה וצוה עלי לעזוב את
 המחנה בלי להתמהמה, ומאן כסף בכסי לשכור עגלה הלכתי ברנלי וביום הששי
 אחר הגהרים באתי אל כפר סלוני, סרתי אל בית המרוח, הפצתי לפוש מעט
 ונרדמתי, בנתיים נחטוש היום ואני ישן, וארא בחלומי והנה שר הצבא עומד עלי
 בזעם, עורך ישוב פה? נבהלתי מפני תנופת שומו, ואקיץ מחלומי ורצתי בנשימה
 אחת עד בוא אליכם כי נדמה לי שהוא רודף אחרי

(ה) בימים ההם כשהגעו מי הבחינה לצבא היו בחורי ישראל מרחוק ומקרוב
 מכתתים ונלוהים אל רבנו לבקש ברכתו שיצאו בשלום, ספר לי זקן
 אחד שבכהרותו הלך בהברת כת גדולה של בחורים שנשראו לעמוד לבחינה הצבא,
 והלכו לבקש ברכה מרבנו, ורק הוא היה האחד שלא הלך לשם ברכה רק לשם
 סנוף, בשבאו יצא רבנו אליהם לשמדרון, בידך אותם איש איש כברכתו רק
 אותי לא בידך והנה כל בני החבורה יצאו לחפשי ורק אני נלכדתי ונכתתי למלכות.